راځئ کيسه وليکو

ليکوال: نصيراحمد احمدي

هغه کتابونه چې سمسور ووبپاڼې پرليکه کړې او يا يې پر ليکه کوي، نور څوک يې
پر ليکه کول اجازه نه لري

د چاپ کال: ۱۳۸۹ل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: راځئ کيسه ولیکو

لیکوال: نصیراحمد احمدي

د لیکوال د تلیفون شمیره: ۰۷۰۰۲۵۲۱۹۱

د لیکوال ایمیل ادرس nasirahmad_ahmadi@yahoo.com

چاپ شمیر: ۱۰۰۰ ټوکه

خپرندویه ټولنه: مومند خپرندویه ټولنه _ جلال اباد

کمپوز : پخپله لیکوال

د پښتۍ ډیزاین: احمد شاه امیري

چاپ کال: ۱۳۹۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا کیسه لیکلی شئ؟

له ځانه پوښتنه وکړئ !آیا کیسه لیکلی شئ؟

بیړه مه کوئ! یوه شیبه د کتاب پاڼې سره ورولئ، کیدای شي نورې جملې وروسته ولولئ!

څه پریکړه مو وکړه؟ "هو "که "نه" د کیسې لیکل کوم جادو نه دی، نه هم په لوړو زده کړو پورې اړه لري.

زه ماشوم وم، انا به مې تل کیسې راته ویلې، هغه کوچنۍ وه، په لیک لوست نه پوهیده، خو کله چې به یې کیسې ته خوله جوړه کړه، تر پایه به یې ورسره وړلم، ما به کله کله خپلو خویندو او ورونو ته کتل، ټولو به د انا ګونځې ګونځې خولې ته وچې سترګې نیولې وې، د لاتین په رڼا کې به په خړ دیوال لوی لوی سیورې ښکاریدل، خو حرکت یې نه درلود، غلي به ناست ول. کله کله به د انا له غږ سره د چونګښو کورړا هم ګډه شوه، نور هیڅ هم نه اوریدل کېدل.

انا نه لوستې ښځه وه او نه یې هم په فني توګه کیسې زده کړې وې،خو هغې خوږې کیسې ویلې، دا په طبیعي توګه د کیسو په ویلو کې تکړه وه.

بېرته به خپلې پوښتنې ته راوګرځو، څه فکر مو وکړ؟ کیسه لیکلی شئ؟

"نه" مه وایاست! "هو" د امید نښه ده، خو که زړه نازړه یاست، دوو پوښتنو ته ځواب ورکړئ!

۱_آیا د لنډو کیسو او ناولونو له لوستلو سره مینه لرئ؟

۲_غواړئ چې کیسه ولیکئ؟

که څوک له نجار سره شاګرد وي، خو له نجارۍ سره مینه ونه لري، هغه به هیڅکله هم ښې دروازې او کړکۍ جوړې نه کړي، دا یوائې یو مثال و. هر کار همداسې دی. لیکوالي هم په زور نه زده کیږي، لومړی شرط مینه ده. که د لنډو کیسو له ویلو او یا هم لوستلو سره مینه ولرئ، کیسه لیکلی شئ، ان که مو په ټول ژوند کې هم کیسه نه وي لیکلې، پروا نه کوي، ځان وازمایئ! دا کار دومره ستونزمن نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو څنګه کیسه ؟
زمونږ کلی ډېر کوچینی دی، ټول اووه کوره یو. یوه ورځ د کلي ځوانان سره راټول شول، په میله ووتو، په یوه شنه دره کې مو د یوه لوی توت سیوري ته واړول، تر یو څه وخته مو قطعې وکړې، وروسته د دیګ د پخولو وخت شو. زما د تره زوی ځان رامخته کړ، دی نوی له ایرانه راغلی و، ویل یې چې لس رقمه وریجې پخولی شي، خو کله چې یې نیم ساعت وروسته دیګ له دیګدانه کښته کړ، په دیګ کې له اوبو ډکه شوله پرته وه. د خوراک پر وخت له ګوتو نه جلاکیده، نه یې رنګ و او نه یې خوند. یوه ځوان طاقت ونه کړ، په خندا یې وویل: " دا خو لکه لانده ګچ چې په غوري کې راته پراته وي ! " د تره زوی مې په خبره کې ورولوېد، په خوند یې ځواب ورکړ: " ما خو درته وویل چې زه لس رقمه وریجې پخولی شم، دا یې یو اځي یو رقم دی. "
وروسته وپوهیدو چې هغه د وریجو په پخولو کې تکړه نه و.
لنډه کیسه هم همداسي ده، یو څه پوهې او زحمت ته اړتیا لري، که غواړو چې ښه کیسه ولیکو او رانه شوله نه شي، نو باید له مینې سره سره ځینو نورو ټکو ته هم پام وکړو.
دا کوم ټکي دي؟

موضوع

موضوع په مغز کې لومړنۍ جرقه ده، یو څه باید وي چې کیسه پرې ولیکو، که موضوع نه وي، نو کیسه هم نشته، خو څه فکر کوئ، ایا د موضوع موندل ګران کار دی؟
دوه ځوابه لرو، "هو"او " نه " !
که زاړه او تکراري موضوعات را اخلو، ښه یې یو څه ور بدلوو، نو دومره سختي نه لري، که لس دقیقې وخت راکړئ ، لس موضوع ګانې به درته پیدا کړم، زړې خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرې دي، هر څوک يې موندلی شي ، خو که په نويو موضوعاتو پسې وګرځو ، زحمت غواړي، کله کله شايد په ورځو ورځو هم يوه داسې موضوع ونه مومو چې د کيسې په ليکلو وارزي.

ځيني ليکوالان ګمان کوي چې د ليکلو له پاره ډېر موضوعات شته، لامل يې دا دی چې دوی نوی فکر نه لري، زړو موضوعاتو ته پېښې او لکۍ ورکوي، خو تکړه ليکوالان په اسانۍ قناعت نه کوي، دوی هغه څه را اخلي چې په خپله يې موندلي وي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې له با با ادمه تر دې دمه همدا ژوند دی، نوي څه نشته !

دا خبره سمه ده، يوازې اختراعات نوي دي، خو هره موضوع مختلفې زاويې لري، د نوې زاويې موندل، په خپله نوې موضوع ده.

يو وخت چېرته ميلمه وم، پر دسترخوان څو رنګه خواړه پراته ول، خو ماته يوازې يو ډول خوړو ډېر خوند راکړ، ملګري مې په خندا راته وويل: " په کچالو ځان مه مړوه، غوښه در واخله "

حيران شوم، څه چې ما خوړل، د کچالو خوند يې نه درلود ، څکه (مزه) او بڼه يې د چپلي کباب غوندې وه.

کچالو په هر کور کې پيدا کېږي، دوه درې رنګه يې پخوي، خو زما د کوربه په کور کې همدا کچالو له يوې نوې زاويې پاخه شوي وو ، بلکل نوې، داسې چې ما خوند ترې واخيست او د کچالو ګمان مې نه پرې راته.

د کيسې له پاره هم بايد هرې موضوع ته له يوې نوې زاويې (اړخه) وګورو ، که نه نو هماغه ابشېدلي کچالو به وي چې په هر کور کې پيدا کېږي، هر څوک يې پخولای شي او په تالو پورې نښلي.

بې تجربې ليکوالان زاړه موضوعات را اخلي، لږ بدلون ورکوي، خو له ليري ښکاري چې ابشيدلي کچالو دي، خو تکړه ليکوالان فکر کوي، له نوښت او ابتکار څخه کار اخلي، دوی کچالو له يوې داسې زاويې پخوي چې نوې بڼه او نوی خوند ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوعات ډېر دي، خو نوې زاويه يې يوائې په خپل فکر موندلی شو، ځکه هيڅوخت يو انسان د بل انسان پر ځای فکر نه شي کولای، هر څوک خپل فکر لري او يوې موضوع ته له خپل ديده ګوري.

يو وخت مې يو ملګری مخامخ راته ناست و، پر کاغذ يې يو انګليسي عدد وليکه، پر مېز يې کېښود، ورو يې وويل:

ـ څو دي؟

ورياده مې کړه!

ـ نهه (9)

ده وخندل:

ـ ماته شپږ (6) ښکاري.

يو هم غلط نه و، دواړو کاغذ ته له مخالفو زاويو کتل.

هره موضوع همداسې ده، څوک به له يوه اړخه ورته ګوري او څوک هم له بل، هيڅوک نه شي کولای چې د بل چا په ځای فکر وکړي، که داسې وای نو جنايي پوليسو ته به اړتيا نه وه.

خو يوه خبره ده، که د بل پر ځای فکر نه شو کولای، بل ته فکر ورکولای شو.

خو څنګه؟

ځينې ټکي دي چې د ښې موضوع په ټاکلو کې مرسته راسره کوي.

١ـ که غواړئ چې ښه کيسه وليکئ، فکر وکړئ او نوي موضوعات ومومئ، دا له امکانه ليرې خبره نه ده، شايد ستاسو په سيمه، کلي او شاوخوا کې داسې څه وي چې تر اوسه لا څه نه وي پرې ليکل شوي.

٢ـ زړو موضوعاتو ته يوه نوې زاويه پيدا کړئ، دا په خپله نوې موضوع ده.

٣ـ زموږ يو استاد و، ده د ژور ناليزم زده کړه راکوله، يوه ورځ يې د خبر له پاره د موضوع د ټاکلو په اړه وويل: " که واورئ چې يوه سپي يو سړی وخوړ، نو دا کومه نوې موضوع نه ده، دا ډول واقعات ډېر پېښيږي، نه خلکو ته په زړه پوري دی او نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د خبر د جوړولو ارزښت لري، خو که واورئ چې يوه سړي سپی وخوړ نو دا د خبر په جوړولو ارزي "
په کيسه کې هم همدا سې ده، هره موضوع ښه کيسه نه ورکوي ! ژر قناعت مه کوئ، د کيسې له پاره د عادي موضوعاتو له ټاکلو ډډه وکړئ !
۴_ هيڅکله لويه او عمومي موضوع مه انتخابوی، که موضوع هر څومره وړه وي، ښه فوکس (تمرکز) لري، ليکوال لاره نه ورکوي او په طبيعي توګه يوه نوي زاويه ورته موندلی شي.
(په دې اړه به کيسو ته د اهدافو د ټاکلو په برخه کې نورې خبرې وکړو.)
۵_ فکر وکړئ ! نن چيرته لاړئ؟ څه مو واوريدل؟ څوک مو وليدل؟
موږ هره ورځ له لويو او وړو موضوعاتو سره مخامخ کيږو يا يې اورو، خاندو، خپه کيږو او يا هم داسې څه وينو چې په احساساتو کې مو بدلون راځي، خو شيبه وروسته مو هېر وي
ځينې دا ډول واړه موضوعات نوي وي او په زړه پورې کيسې ورکوي، ښه دا ده چې تل د يادښت يوه وړه کتابچه راسره ولرو او ويې ليکو. باور وکړئ، هره هغه نوې موضوع چې تاسو ته په زړه پورې وي او په احساساتو کې مو بدلون راولي، نورو ته هم د لوستلو وړ ده.
۶_ انګريز ليکوال ګراهام ګرين د يوه کوچيني عادت له مخې په ليکنه کې بريالی و، ده به د ورځې تر پنځو سوو کلمات ليکل، مختلف کلمات، پرته له فکره، څه چې به په ذهن کې ورتلل هماغه به يې د کاغذ پر مخ راوړل، وروسته به يې چاڼ کړل، څو ټکي به يې ترې راوايستل، حتما به داسې موضوعات پکې ول چې کيسه ترې جوړيدای شوای.
نو هڅه وکړئ چې نوي موضوعات پيدا کړئ، يا هم زړو موضوعاتو ته له نوي ديده وګورئ، زړه موضوع د ټوکې غوندي ده، چې په لومړي ځل اوريدو يې انسان خندوي، خو که تکرار شي مزه يې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف

موضوع مو انتخاب کړه، اوس څه وکړو؟
څه موده وړاندې یو چا له جلال اباد څخه زنګ راته وهلی و، ویل یې:
"لنډه کیسه لیکم، خو نه پوهېږم چې ولې رانه اوږدېږي؟ "
ډېر لیکوالان چې کله موضوع پیدا کړي، له فکر کولو پرته یې په لیکلو پیل کوي، دا ډول کیسې ښې نه راځي، له فوکسه (تمرکزه) وځي، هدف یې نه وي مالوم، یوې بلې خواته غځېږي، نه لیکوال خوند ترې اخیستی شي او نه هم لوستونکو ته په زړه پورې وي، ځکه نو د کیسو د لیکلو له پاره د هدف درلودل مهم دی.
هدف څه ته وایو؟
په دفتر کې کار کوئ، د رخصتۍ وخت دی، له کوره زنګ درته راځي، وایي چې مېلمانه لرو، سودا درسره راوړه!
طبیعي ده چې پوښتنه کوئ.
_ څه شی په کار دي؟
_ په مېلمنو کې یو ناروغه دی، د سا لنډۍ ستونزه لري، ډاکټر ورته ویلي، چې د چرګ ښوروا ښښه! چرګ په کور کې ګرځي، له اخیستلو یې خلاص یو، خو تر کاري نشته!
خبره روښانه شوه، نه د قصابۍ دوکان ته ځئ او نه هم په وریجو پسې ګرځئ، هدف تر کاري ده.
که په کیسه کې هدف و لرو، موضوع هرې خواته نه رانه ځي او په طبیعي توګه غځېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف د دیوال د تهداب په څېر دی، که تهداب کوږ او خام وي، نو بد شکله او کمزوري پخښه به ووهو،
خو څنګه هدف؟

۱ـ یوه ورځ مې په یوه مجله کې یوه کیسه ولوسته، د کیسې موضوع ډېره عمومي وه، لیکوال هڅه کړې وه چې په کیسه کې د قاتل عواقب انځور کړي. ده په دوو ـ دریو مخونو کې دومره خبرې را اخیستي وې چې یو ناول پرې لیکل کېدای شوی، هرې خواته تللی و، خو یوه خوا یې هم نه وه پوره کړې. زه ونه پوهیدم چې د دې کیسې له لیکلو څخه د لیکوال هدف څه و. لوستونکي ته یې څه لرل، هغه یې په کومه برخه پوهاوه؟

که واورو چې یو چا قتل کړیدی، په ذهن کې به مو په لسګونو پوښتنې را پیدا شي؟
۱ـ ولې یې قتل وکړ؟
۲ـ تر قتل مخکې یې څه ډول احساسات درلودل؟
۳ـ د قتل د عملي کولو له پاره یې څه ډول پلان جوړ کړ؟
۴ـ مقتول یې څنګه پیدا کړ؟
۵ـ څنګه یې وواژه؟
ـ ګټه یې څه وه؟
۷ـ پولیسو څنګه ونیوو؟
۸ـ د نیولو پر مهال یې څه ډول احساس درلود؟
۹ـ کله چې یې کورنۍ خبره شوه، څه یې وکړل؟
۱۰ـ قاتل چې کله په زندان کې د پنجرو تر شا په زړو او شلېدلو جامو کې خپله مېرمن او ماشومان ولیدل، له رواني پلوه یې څه حال درلود؟
۱۱ـ په زندان کې یې ژوند څنګه و؟
۱۲ـ ډوډۍ یې بنه وه؟
۱۳ـ د ازادۍ په اړه یې څه فکر کاوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په لسګونو دا ډول نوري پوښتنې.
که ناول لیکو کیدای شي چې یاد شوي ټول اهداف پکې راوړو، ځکه په ناول کې مو لاس خلاص دی، هر لور ته یې غځولی شو، خو لنډه کیسه داسي نه ده، د لنډې کیسي له پاره به یو کوچینی هدف ټاکو، کله چې هدف کوچنی و، موضوع هم ښه فوکس پیدا کوي او هر لور ته نه رانه ځي.
غواړو چې په ونه کې د یوې مرغۍ عکس واخلو، هدف مو یوائې په هسکه څانګه کې ناسته مرغۍ ده، ځکه نو په کمره کې ګورو، د کمرې د زوم پر بټنه فشار راوړو، مرغۍ مو د سترګو مخې ته دریږي.
یو بل مثال:
په کوچینیتوب کې مې د عینکو یوه شیشه پیدا کړه، له لیرې مې کاغذ ته ونیوله، خو کاغذ ونه سوځېد، ځکه له شیشې څخه د لمر تېرېدونکې وړانګې د کاغذ په ټولو برخو مساوي لګېدې، خو وروسته مې چې شیشه کاغذ ته ور نږدې کړه، اول په کاغذ کې یو ټکی تور شو، بیا یې اور واخیست.
دلته د لمر وړانګې یوائې په یوه ټکي راټولې شوې. کیسه هم همداسي ده، ووړ هدف ورته وټاکئ، ووړ هدف فوکس لري، کیسه رانه هرلوري ته نه خپریږي.
د پورتني لست یاده شوې هره موضوع یوه کامیابه کیسه ورکوي، مثلا لسمه موضوع را اخلو، د پاڼې په سر کې لیکو:
د کیسي نوم: د پنجرو تر شا
هدف: د دې کیسي له لیکلو څخه یوائې یو هدف لرم، غواړم لوستونکی په دې وپوهوم چې که یو څوک قتل وکړي، نو د زندان د پنجرو تر شا به د خپلې ښځې او ماشومانو په لیدو له رواني اړخه څومره ځوریږي؟
د کیسې هدف و ټاکل شو، که دا هدف په کاغذ کې لیکلی وي او د کیسې د لیکلو پر مهال لیکوال کله کله ورته وګوري، نو په لیکنه کې به هیڅکله بله موضوع ور ګډه نه کړي، په دې پسې به نه ګرځي چې د قتل تخشه څه وه؟ ولې یې قتل وکړ؟ پولسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګه ونيو ؟..... او داسي نوري پوښتني، ځکه دلته اصلي هدف ليکل شويدی، هدف دا دی چي قتل مه کوه ! که نه ستا به هم د خپلي کورنۍ ليدو ته ستړګي وخيژي.
هره هغه خبره چي په هدف پوري اړه نه لري او بلي خواته ځي، بله کيسه پري ليکلی شو، خو په دي کيسه کي ځای نه لري.
د کوچيني هدف ټاکل کيسه چاټوي او اضافه خبري تري باسي، هڅه وکړئ چي وړه موضوع انتخاب کړئ، فکر ورته وکړئ، هدف ورته وليکئ او کيسه د هدف له مخي وغځوئ.
۲ـد هدف ټاکل د ليکوال فکر راټولوي، کله چي فکر راټول شو، ذهن مو يواځي د موضوع په هغه زاويه راګرځي چي کيسه پري ليکو.
يو ځوک شطرنج ته ناست دی، هدف يي د لوبي ګټل دي، دی د لوبي تر پايه د بل څه په اړه فکر نه کوي، يواځي د شطرنج تختي ته ګوري، فکر يي سره راټول دی، يو ساعت، دوه ساعته، دري ساعته، يواځي د لوبي د ګټلو په اړه فکر کوي.
کيسه هم همداسي ده، که هدف ورته ولرو، فکر به مو يواځي د هدف په لاسته راوړلو پسي ګرځي، ژور فکر به کوو، نتيجه به يي ښه وي.
۳ـد هدف ټاکل د تصوير په جوړونه کي هم مهم رول لري، مخکي مو يادونه وکړه چي د کيسي له پاره بايد کوچينی هدف ولرو، د هدف درلودل کيسه تصويري کوي او نوي تصويرونه مو په ذهن کي راګرځي.
بېرته د شطرنج مثال ته را ګرځو.
په کوټه کي هر څه دي، مېز، چوکۍ، غالۍ، پردي، پر ديوال را ځړېدلي تابلوګاني، د ديوالي ساعت ټکا....هر څه، خو د شطرنج لوبغاړی په دي يوه پسي هم نه ګرځي، هدف يي يواځي د شطرنج ګټل دي، شطرنج خپله تخته لري، دی يواځي همدي تختي ته ګوري، ټول پام يي سپينو او تورو خانو او د شطرنج دانو ته دی، کله کله د حريف لاس هم تختي ته ور اوږدېږي، دی يي يواځي ګوتو ته ګوري، خو له ګوتو سره يي کومه علاقه نه لري، د هغه لستوڼي ته يي هم سترګي نه ور اوړي، په دي پسي يي نه ګرځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې رنګ يې څه دی او په څه ډول تار ګنډل شوی، دی يواځې د حريف په ګوتو کې نيولې داني ته ګوري چې چېرته يې ږدي او د ده راتلونکی حرکت به څه وي؟
لوبغاړی يواځې د شطرنج تختې ته دقيق دی، که يو مچ پر تخته کښيني شړي يې ، وروسته بيا په دې پسې نه ګرځي چې ده ته نږدې د چايو په پياله کې ولوېد که په بله خوا لاړ، ان د دانو (پاچا، وزير، اس، پياده) شکلونه يې هم په ذهن کې حک شويدي، که يې څوک د ظاهري جوړښت په اړه پوښتنه وکړي، ستونزه نه لري، ښه يې ورته تشريح کولای شي.
لوبغاړی د خپل هدف په لاسته راوړلو کې دومره ژور تللی چې د شطرنج د تختې پر سر د دوړو ذرې هم ويني.
ځکه نو کيسې ته د کوچيني هدف ټاکل، هغه تصويرونه راباندې ويني چې تر اوسه د بل ليکوال پام نه وي ور اوښتی. که کيسه هدف ولري، عمومي، تکراري او اضافه تصوير به ور نه کړو، تصويرونه به دقيق وي، فکر به مو يواځې د شطرنج په څلور کونجه تخته کې راټول وي او له موضوع وتلې تصويرونه به نه را اخلو.
۴ــ د هدف درلودل د اضافه خبرو مخه نيسي.
د فوټبال لوبه به مو ليدلې وي، لوبغاړي نوي دقيقې منډې وهي، هدف يې مالوم دی، ګول وهل او مقابلې ډلې ته ماته ورکول.
د لوبې پر مهال لوبغاړي څه وايي؟
د دوی ټولې خبرې يواځې د لوبې په اړه وي، نه تيره لوبه او نه هم راتلونکې، هماغه ساعت ، د هماغه لوبې له پاره چيغې وهي....
" پاس راکړه ! مخکې شه، حريف ونيسه، ګول.. "
دوی په نوي دقيقو کې د بل څه په اړه فکرنه کوي، نه د سياست په اړه غږېږي، نه د خوراک غم ور سره وي او نه هم دا وايي چې پاچا دوې اوزې لري او که نه؟ !

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول فکر، هواس او خبرې يې يواځې د لوبې ګټلو ته ځانګړې کړې وي، د فوټبال په مستطيل شکله ميدان کې راګرځي، نه اضافه خبرې کوي او نه هم بله موضوع مينځته را اچوي.

لنډه کيسه هم همداسې ده، که هدف ولرو، همدا هدف مو په طبيعي توګه اضافه خبرو ته نه پرېږدي، کرکټرونه به بېځايه نه غږوو، هره جمله به مفهوم او مانا لري او په هدف پورې به تړلې وي.

په عمومي توګه، هدف په کاغذ کې د ليکلي ادرس غوندې دی، که ادرس درسره وي، په ګڼ او نابلده ښار کې په اسانۍ سره هغه ځای موندلی شئ چې هدف مو وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې نوم

یو وخت مې د یوې مجلې پاڼې سره اړولې، یوه کیسه مې پیدا کړه، لیکلي و:
لنډه کیسه
ځوانیمرګ
که تاسو دا نوم واورئ ، په ذهن کې به مو څه در وګرځي؟
که نور نه وي نیمه کیسه خو درته روښانه شوه، په دې خو وپوهیدئ چې یو څوک به وژل کیږي، یا به هم په خپله مري، هغه هم په ځوانۍ کې !
زموږ ډېر لیکوالان خپلو کیسو ته همدا ډول نومونه ټاکي.
" ارمان یې پوره شو، شهید، نیمه خوا مینه، دوې جنازې...او داسې نور. "
دا هغه نومونه دي، چې د کیسې تلوسه له مینځه وړي، لوستونکی مخکې له مخکې د کیسې په محتوا پوهیږي، د کیسې له ویلو خوند نه اخلي.
خو که چیرې کیسه دکیسې له نوم سره سمه پیل شي، دومره جدي ستونزه نه ده.
مثلا: که د کیسې نوم (غلا) وي او په پیل کې کیسه په غلا شروع شي بیا پروا نه کوي.
غلا
احمد په بیړه د پولیسو ماموریت ته زنګ وواهه، په وارخطایي یې وویل:
_هلو، هلو ! هیله کوم ! مرسته راسره وکړئ، زما کور ته غل راغلی، په هغه بله کوټه کې یې صندوقونه خلاص کړي. توپانچه هم ورسره ده.
په دې توګه کیسه نه واضح کیږي او تلوسه یې له مینځه نه ځي. په دې اړه به د کیسې د تلوسې په برخه کې په تفصیل سره خبرې وکړو.
د کیسې نوم ډېر ضروري دی، ډېر وخت یواځې نوم د دې لامل کیږي چې پر یو چا کیسه ولولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو به په تلويزيونونو کې تجارتي اعلانونه ليدلي وي، سوداګر د دې لپاره اعلان کوي چې خپلو تجارتي اجناسو ته خريدار پيدا کړي، دوی د اعلانونو د جوړولو او خپرولو لپاره لګښت په غاړه اخلي، له اعلان جوړوونکو غواړي داسې اعلان ورته جوړ کړي چې د ليدونکو پام ورواړوي ، په بله مانا سوداګر د اجناسو د پلورلو له پاره تبليغ کوي، د کيسې نوم هم همدا سې دی، که يې مانا او تلوسه درلوده، کيسې ته تبليغ دی، په ډېرو يې لوستی شی.

څوک نه شي کولای چې ستاسو کيسې ته نوم وټاکي، ځکه کيسه تاسو ليکلې او تر هرچا پخپله ښه نوم ورته ټاکلی شئ، خو په څو ټکو کې لنډه مشوره درکولای شي:

۱ـ هيڅوخت کيسې ته داسي نوم مه ټاکئ چې نوم د کيسې محتوا روښانه کړي.

۲ـ په نوم کې خپل شخصي قضاوت مه ورګډوئ، مثلا: ښه سړی، بد هلک، هوښيار، ساده، ښکلی، بدرنګه، مظلوم، ظالم... او داسې نور.

۳ـ کيسې ته هوايي نوم مه ټاکی، نوم بايد د کيسې له محتوا سره تړاو ولري، خو نه دا چې کيسه روښانه کړي.

۴ـ اول ماشوم پيداکيږي، بيا نوم ورباندي ږدي، نو لومړی کيسه وليکئ، بيا نوم ورته وټاکئ، د دې کار ګټه دا ده چې ليکلې کيسه مو په ذهن کې ناسته ده، يو عمومي تصوير ترې لرئ، هره خوا يې سنجولی شئ ، کيدای شي په زړه پورې نوم ورته پيدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې پیل او تلوسه

د کیسې د جوړښت په اړه یوه اروپایي لیکوال (نوم یې رانه هیر دی) پخه خبره کړېده:
"کیسه د مار غوندې ده، سر، مینځ او لکۍ لري، پښې او لاس نه شو ورکولای. "
لومړی به د کیسې د پیل او تلوسې په اړه خبرې وکړو.
څه موده مخکې مې یو انګریزي فلم وکوت، لومړنۍ یوې دقیقې یې اړ ایستم چې
پوره یونیم ساعت تلویزیون ته کښېنم.
ولې؟ ما څه ولیدل؟
یو ځنګل و، ګڼ ځنګل، هسکې ونې یې درلودې، په چوپه چوپتیا کې یو ځوک پر
وچو پاڼو وخوت، یو تور مار تر یوې وچې څانګې را تاو شو، کمره د یوه بنیادم پښو
ته سیخه شوه، سرې منډې وهلې... ما یې د ساه ایستلو غږ اورېده...کمره د سړي مخ ته
برابره شوه، دی ځوان و، له خولې یې وینې بهېدلې، ګرېوان یې په ختو لړلی ښکارېده.
سړی څو ځایه ولوېد، بېرته پورته شو، ناڅاپه ودرېد، په وارخطایۍ یې پورته وکتل،
یو لوی سیوری ورباندې راغی، پرې ور ټیټ شو. ځوان خپلو سترګو ته لاس ونیو،
یوه تیره او وحشتناکه کوکه یې له خولې را ووته. یوه رڼا او د یوې دقیقې ختم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه صحنه له عادي ژونده پيل شوه، ښار و، ديوي کورنۍ پنځو غړو(مور، پلار او د دوی دريو اولادونو ميلي ته د تګ تياری نيوه. دا چې د فلم پاتې برخې څنګه وې او څه پېښ شول، په دې اړه به د کيسې د مينځ او تلوسې په برخه کې خبرې وکړو.
خو زما په ذهن کې د فلم لومړنۍ يوې د قيقې پرله پسې پوښتنې را ولاړې کړې:
دا سړی څوک و؟ په ځنګله کې يې څه کول؟ ولې يې منډې وهلې؟ له څه شي وېرېدلی و؟ له لاړو سره يې وينه ولې راتله؟ چا لاس ور اچولی و؟ ځناورو بريد پرې کړی و؟ څه خبره وه؟ هغه سيوری د څه و؟ سړي ولې چيغه کړه؟ ايا مړ شو، ايا ايا ايا....په لسګونو نورې پوښتنې، .داسې پوښتنې چې ما يې ځواب غوښت ، بله لاره نه وه، د فلم د پيل يوې دقيقې پوره يونيم ساعت تلويزيون ته کينولم.
له تخيل څخه به رښتيني ژوند ته راشو.
که په کور،کلي کې يو څوک د يوې پيښې کيسه را ته کوي، نو اصله خبره په پيل کې يادوي:
ـ خبر شوې؟
دلته اوريدونکی په طبيعي توګه له موضوع سره دلچسپي ښيي.
ـنه ! څه خبره ده؟
ـفلانی مړ شو.
اوريدونکی ټکان خوري ، يودم يې په ذهن کې پوښتنې را ولاړيږي:
ـ ولې؟ هغه خو روغ.جوړ و؟ تېره ورځ مې وليد ، غنمو ته يې اوبه ور خوشې کړې وې، څه ټکه پرې پريوته؟ چا وواژه، که له بامه را ولويد ؟....
اوريدونکی غواړي چې د خپلو پوښتنو د ځواب له پاره په کيسه خبر شي، دی تلوسه لري، نا ارامه دی، خو لومړی تن شايد په عادي توګه کيسه داسې پسې وغځوي:
ـسهار له کوره ووت، ويل يې چې سودا راوړم، خپل زوړ بايسکل يې تر ښکرو ونيو ، خو کله چې پاخه سړک ته وخوت، موټر وواهه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

يا شايد د کيسې بيان تر دې هم سوړ وي، خو د اورېدونکي تلوسه لا نه ده سړه شوې، دی لا د خپلو پاتې پوښتنو ځواب ته ماتله دی، که څه هم وروسته د هغه يوه يوه پوښتنه په خپل وار سره ځواب شوه، خو دی يې اړ کړ چې کيسه تر پايه واوري.
يا يوه بله خبره.. احمد راځي، ناڅاپه محمود ته وايي چې (علي) کور واخيست.
محمود ته پوښتنې پيدا کيږي:
ـ ده خو د بيګاه نه لرل، دومره پيسې يې له کومه کړې؟ غلا به يې کړې وي، نه والله، حتما يې د پيسو لپاره څوک وژلی دی، . نور نور نور....
دلته محمود ته تلوسه پيدا شوه او غواړي چې پوښتنې يې حل او په کيسه پوه شي.
په دغو مثالونو کې قوي خبره او داسې څه چې وروسته تشريح ته اړتيا لري او اوريدونکی تر پايه ورسره ساتي، په پيل کې وشوه.
هر هغه پيل چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي، دا زور لري چې کيسه تر پايه پرې ولولو.
خو قوي پيل قوي فکر غواړي، داسې يو فکر چې لوستونکی د کتاب اېښودلو ته پرېنږدي.
موږ دوه ډوله ادبيات لرو: کلاسيک او معاصر. په کلاسيکو ادبياتو کې فولکلوريکې کيسې هم راځي. ډېری دا ډول کيسې له ((و نه وو)) شروع شوېدي، يوه بيلګه:
" وو نه وو د خدای کړه وو، د بنده ورته کاته وو، په پخوا زمانو کې يو پاچا و، ده زوی نه درلود، په زيارتونو وګرځېد، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو دواوې يې وخوړې، خو پلار نه شو. يو سهار يې يو ملنګ دروازې ته ودريد، پاچا ته يې يوه مڼه ورکړه، نيمه ده وخوړه او نيمه يې هم ميرمنې.
نه مياشتې، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای ګلالی زوی ورکړ. پاچا خوشاله و، ټول خلک يې راوبلل، جشن يې ونيو، اووه شواروزه يې دوام وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت تېرېده، ماشوم په ناز او نعمت کې را لوی شو، د ځوانۍ مرحلې ته ورسېد، يوه ورځ يې له يوې بوډۍ څخه ديوې ښاپيرۍ د ښايست خبرې واورېدې، ده هوډ وکړ چې ښاپيرۍ به خپلوي، خو هغې ته رسېدل اسانه خبره نه وه، شرطونه يې لرل. شهزاده بايد اوسپنيز بوټونه په پښو کړي وای، تر اوو غرونو اوښتی وای، زمری يې وژلای وای ،له ديوانو سره مخامخ شوی وای او په پای کې يې له يوه ښاماره د هغه اووه سرونه غوڅ کړي وای.... "

له " وو نه وو " تر اوسپنيزو بوټونو پورې اصلي کيسې درې مخه نيولې وو. دا پخواني نکلونه دي، په هغه وخت کې ښه و، اوس هم په غوږو ښه لګيږي، خو نن بله دنيا ده، هر څه بدل شوي، وده يې کړې، نوښت پکې راغلی. ادبيات هم همداسې دي، اوسنۍ کيسې له پخوانيو سره توپير لري، که څوک غواړي چې اوس کيسه وليکي بايد له اوسپنيزو بو ټونو، د سفر پرېکړه او د شرطونو له يادولو څخه يې پيل کړي. دا هماغه خبرې دي چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړولی شي. که نه نو په لوستونکي يې څه چې پاچا زوی لري که نه، ډېر خلک بې اولاده دي، يو دې دی هم وي.

د اوسپنيزو بوټونو په پښو کول، لوستونکی د کيسې لوستلو ته هڅوي، په ذهن کې يې پوښتنې را ولاړيږي. ولې ؟ د څه له پاره؟ چيرته ځي؟ څنګه ځې؟ څه کوي؟...

په پيل کې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړه، وروسته بيا په ډېره ساده توګه کيسه له هماغه (وو نه وو) سره تړلې شې، خو شرط دا دی چې دا لينک او ارتباط بايد ماهرانه وي.

مثلا:

شهزاده اوسپنيز بوټونه په پښو کړل، توره يې راواخيسته، اس ته يې وکتل، د څټ اوږده ويښتان يې باد رپول...

د اس پر تندي يې لاس تېر کړ، ورو يې وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ اووه غرونه مې تر مخې دي، له زمريانو سره به څه کوم، ديو هم د تور غره په تورو ډبرو کې راته پټ دی، خدای خبر ! زه به خپله مينه تر لاسه کړم؟ !

شهزاده پر يوه هواره تيږه کيناست، سر يې وځړېد ، د لاس اوږدې ګوتې يې په خپلو تورو ويښتو کې تېرې کړې، د خپل پلار خبره يې سترګو ته ودرېده، پلار يې په ژړا کې چيغې وهلې !

ـد ښاپيريانو له وطنه ليرې ګرځه ! خطر لري، ما يواځې مه پرېږده !

پا چا همدا يو زوی درلود ، شل کاله مخکې يې اولاد نه کېده، دی په زيارتونو وګرځېد ، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو دواوې يې وخوړې ،خو پلار نه شو ، يو سهار يې يو ملنګ دروازې ته ودريد ، پاچا ته يې يوه منه ورکړه، نيمه ده وخوړه او نيمه يې هم ميرمنې، نه مياشتې ، نه ورځې ، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای يو ګلالی زوی ورکړ او ....

په دې توګه کيسه تر اوسپنيزو بوټونو را ورسوه او وروسته د کيسې قهرمان د شرطونو له پوره کولو سره مخامخ کړه.

دا ډول پيل د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را پيدا کوي، تلوسه ډېروي، دومره زور لري چې کيسه پرې ولولو.

دلته ليکوال يوه بله ګټه هم کولای شي، لوستونکی له شهزاده سره، چې د کيسې اصلي کرکټر دی، ځان خواخوږی ښيي، د هغه په قالب کې ننوځي ، پوهيږي چې سختې ته يې ملا تړلې ده، دی د پلار يو زوی دی، پلار يې هيلې او ارمانونه لري، نو دی به د دغو شرطونو په پوره کولو کې بريالی شي؟ زمريانو ته به څنګه ماته ورکوي، له ديو نه به په څه ډول خلاصيږي... او داسې نورې پوښتنې او انديښنې چې د شهزاده په اړه له لوستونکي سره پيدا کيږي. لوستونکی ځان د کيسې قهرمان ته تر ټولو نږدې ګڼي او له هغه سره پل په پل ګام ږدي.

زموږ ډېرې کيسې له ماضي څخه شروع او حال ته راځي ، دا هم کله کله خوند لري، خو موږ بايد د کيسو له نورو جوړښتونو څخه هم ګټه واخلو. کله يې په حال پيل کړو ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماضي ته لاړ شو او کله له حاله د یو چا تېر ژوند ته ور وګرځو، بېرته خپل ځای ته راشو او راتلونکی یې پسې و څېړو، او کله یې هم د راتلونکي پلان په اړه خبرې وکړو، بېرته حال یا ماضي ته لاړ شو. په دې توګه به مو کیسې، ناولونه او هره بله لیکنه له یو رنګه والي څخه ساتلې وي.

مخکی تر دې چې کیسه ولیکئ، اول د کیسې عمومي چوکاټ په ذهن کې جوړ کړئ، یا یې هم د کاغذ پر مخ راوړئ، هر هغه څه چې په کیسه کې ډېر کشش ولري، د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي او یا هم قوي غوټه پکې نغښتې وي، هغه په پیل کې راولئ، د پیل دوې ـ درې جملې کولای شي چې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړي، وروسته بیا یوه یوه پوښتنه ځواب کړئ او لوستونکی تر پایه درسره وساتئ.

زموږ ډېر لیکوالان کیسې له هماغه (وو نه وو د خدای کړه وو) څخه پیلوي، خو د کیسې د پیل او نوښت له پاره ډېرې لارې لرو چې یو څو نمونو ته په لنډه توګه اشاره کولای شو:

۱ـ موږ کولای شو چې کیسه وار له واره په لنډو ډیالوګونو پیل کړو:

ـ ته د باز ګل قاتل یې !

ـ نه ! باور وکړه ! زه هغه نه پېژنم !

ـ دا چاړه مې ستا په موټر کې پیدا کړه، عدلي طب وایي چې د چاړې پر لاستي ستا د ګوتو نښې دي.

د ځوان سر وځړېد، سلګۍ یې شوې، یوه شېبه غلی و، وروسته یې په بېړه پورته وکتل، د څارنوال غتې سترګې له سرو رګونو ډکې وې.

ځوان د مېز پر سر ایښې چاړې ته سترګې ور واړولې، تر لاستي پر وینو سره وه، یودم یې وویل:

ـخو دا چاړه زما نه ده، قسم خورم !

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځارنوال د ځوان ګرين ته لاس ور واچاوه، جټکه يې ورکړه، د مېز پر سر ايښی تليفون وشرنګيد، د ځوان ګرين يې پرېښود، ګوشۍ يې ور پورته کړه، په سترې غږ يې وويل:
_ هلو؟
يوه شېبه غلی و، وروسته يې يودم چيغه کړه:
خو زه ثبوت لرم!
دا وخت د کوټې دروازه وټکېده....

۲_ کيسه له تصوير نه هم پيلولای شو:

_ نجلۍ منډې وهلې، ټکرې يې خخېده، لوڅې پښې وه، ناڅاپه کېناسته، له ښۍ پښې څخه يې ازغی ويست، بېرته يې منډه کړه، شېبه وروسته د رود غاړې ته ورسېده، اوبو ته يې وکتل، سره اوښتې، پر سر يې سپين څګونه روان ول، د ټوپک ډز شو، مرمۍ يې پښو ته نږدې په يوه پلنه ډبره ولګېده، شنهاری يې پورته شو.
نجلۍ شا ته وکتل، د غونډۍ په پيڅکه کې دوه تنه ښکارېدل، د دې خواته يې منډې وروهلې، يو ودرېد، د ټوپک نلۍ يې ور واړوله، نجلۍ ټوپ کړل، په سپينو څګونو کې ورکه شوه...

۳_ په پيل کې د يوې پوښتنې پرېښودل:

خداينور سره ساه واخيسته، کولبه يې د پټي په مينځ کې ودروله، روان شو، د لښتي په غاړه د توت د ونې سيورې ته کېناست، پټې ته يې وکتل، د کولبې غوايانو د شديارې په وچو لوټو بوی کېښ.
خداينور يو سوړ اسويلی ويست، تندې يې ګونځې پيدا کړې، له ځان سره يې وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

_نه کیږي ! دا پردۍ دهقاني به تر کومه کوم؟ زه پیسو ته ضرورت لرم، ډېرو پیسو ته، ولور مې په مخکې دی.
یوه شیبه فکر یووړ، وروسته یې یو دم وویل:
_اته لکه ! ډېرې پیسې دي، خو څنګه؟!
ولاړ شو، ګړندي ګامونه یې واخیستل، د کلي خواته یې مخه کړه...د ملک غوایان په شدیاره کې ولاړ ول....

۴_د کیسې په پیل کې د دوو متضادو نظرونو راوړل:
ګلدین د پړي په یوه سر کې له اوسپنې جوړ لوی چنګک وتاړه، پورته یې وکتل، د سپوږمۍ په رڼا کې د کلا هسک دېوال ویروونکی ورته وایسېد، دېوال تر سره هوار و، یواځې ځای ځای د راوتلیو لوټو سیوري ښکارېدل، تر څنګ ولاړ په عمر پاخه سړي ته یې وکتل، ورو یې وویل:
_له وسه مې تېره ده !
سړی په خبره کې ورولوېد:
_ مه کوه ! ته ځوان یې، باید تر دېواله واوړې، اوس یې وخت دی ! د پلار غچ دې واخله !
ځوان یو دم شاته شو، په ټیټ وبربدلي غږ یې وویل:
_ما خو سهار هم درياده کړه ! زه څوک نه شم وژلای !
سړي د واسکټ جېب ته لاس کړ، توپانچه یې راوایسته، د ځوان په لاسو کې یې کېښوده....
دا یواځې یو څو نمونې وې، موږ کولای شو چې د کیسې لپاره تر ډېر ښه پیل انتخاب کړو، په پیل کې پوښتنې راولاړې کړئ، له نوښت څخه کار واخلئ او هره کیسه له یوې نوې زاویې پیل کړئ !
نوښت د کیسې مالګه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې منځ او تلوسه

زموږ ډېر لیکوالان د کیسې تلوسه ترپایه نه شي ساتلی، غوټه ډېر ژر ترې پرانیستل کیږي او لوستونکی مخکې له مخکې په دې پوهیږي چې خبره څه ده؟
د کیسې په مینځ کې باید کوم ټکي په پام کې ونیسو؟ څرنګه کولای شو، چې تلوسه تر پایه وساتو؟
ېېرته به د فلم پاتې برخې ته راوګرځو.
موږ فلم له کیسې څخه نه شو بېلولی، هر فلم ته لومړی کیسه لیکل کیږي، وروسته په سناریو اوړي او د سینما پر پرده راځي، زه نه غواړم چې ټول فلم درباندې وګورم او هره برخه یې له کیسې سره پرتله کړم، یواځې دومره وایم، چې زما له خپل دیده د کیسې پیل باید څنګه وي او په پاتې برخه کې یې په څه ترتیب تلوسه ساتلی شو.
د فلم په دوهمه صحنه کې یوې کوربنۍ مېلې ته د تګ تیاری نیوه، ډېر وخت یې واخیست، خو زه یې ستړی نه کړم، ځکه زما پوښتنې لا نه وې ځواب شوې، ما یې ځواب غوښت.
دریمه صحنه په ښکلې منظره پیل شوه. یو کوچنی موټر د یوه شنه ځنګله په مینځ کې پر پوخ سړک روان و، په موټر کې ناست کسان خوشاله ښکارېدل، خندل یې، په خپل منځ کې یې ټوکې سره کولې. نا څاپه یې د سړک پر غاړه یو بل موټر ولېد، چې پر یوه خوا کوږ و. دوی ودرېدل، د ولاړ موټر ښېښې ماتې وې خو د ټکر کومه علامه یې نه درلوده. په موټر کې د ښکار اسباب او یو کوټ ښکارېده. پلار د کوټ جیب ته لاس کړ، له څو نوټونو سره یې یو د هویت کارت را ویست، په کارت کې د هغه چا عکس و چې ما د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې لیدلی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما یوه پوښتنه ځواب شوه، هغه سړی ځنګله ته د ښکار په نیت راغلی و . خو لا مې نورې پوښتنې په ذهن کې ولاړې وې.
په بله صحنه کې د کورنۍ غړي د خیمې د درولو لپاره د مناسب ځای په لټه کې ول، دوی د ګڼو ونو په مینځ کې یو هوار وړوکی چمن ومومند ، د ا وخت دیوه هلک تر مخ یوه تېزه رڼا تېره شوه، دی وارخطا شو، مور ته یې وویل، خو هغې وخندل، خیال او وهم یې وباله، خپل زوی ته یې ډاډ ورکړ چې هیڅ خبره نشته.
دلته زما یوه بله پوښتنه هم ځواب شوه. هر څه چې وې ، خو د پیل په یوه دقیقه کې چې ما کوم سړی ولید ، له انسانه او یا هم له کوم ځناوره نه وو وبرېدلی، دا بل څه و.
د سپوږمۍ په رڼا کې یوه خړه خېمه ولاړه وه، چارچاپېره یې هسکې ونې ښکارېدلې، ناڅاپه د خېمې پر تاړ یو څه ولګېدل، وړې نجلۍ چیغه کړه، په خیمه کې څراغ بل شو ، ټول د باندې راووتل ، مور د خپلې ماشومې لور مخې ته ودرېده، د خیمې پر تاړ وینې روانې وې، لاندې پر شنه چمن د بنیادم لاس پروت و.
ما د لستوني د ټوټې له رنګه و پېژاند چې لاس د هغه سړی دی چې د فلم په لومړی یوه دقیقه کې مې لیدلی و. بله پوښتنه مې هم ځواب شوه، سړی مړ و.
فلم تر پایه له تلوسې ځخه ډک و ، مور او پلار په مرموزه توګه وژل کیږي، اولادونه ستونزې وینې ، هره نوې صحنه نوې پوښتنې پیدا کوي او تر پا یه مې له ذهن څخه په نوبت یوه یوه پوښتنه وځي.
د فلم وروستۍ صحنه روښانوي چې دا قتلونه د څه لپاره وو او چا تر سره کول. د ځنګله اروا چې د یوې لویې ونې په اره شوې مونډه کې اوسېده، وخت په وخت د باندې راوته او له هغو انسانانو څخه یې غچ اخیست چې په بېرحمۍ سره یې د ځنګله ونې و هلې او حیوانات یې ښکار کول.
زما ټولې پوښتنې حل شوې او د فلم د مینځ پېښنو او تلوسې هم تر پایه تلویزیون ته کینولم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لنډه کيسه کې هم تلوسه همداسې ساتلې شو. غوټه بايد ورو ورو وسپړو، يوه يوه پوښتنه ځواب کړو او لوستونکی د کيسې لوستلو ته تر پايه اړ باسو.
يو بل مثال:
يو سړی له کاروانه پاتې شوی و، دښته وه، ګرمي وه، تږی و چې له تندې مړ شي، پر آس سپور يو بل تن پرې ورپېښ شو، د آس پر زين پورې د اوبو يوه پتک تال خوړ، مړژواندي سړي د اوبو خواست وکړ، خو سپور ورته وويل چې دی په خپله اوږد منزل په مخکې لري، اوبه نه شي ورکولای.
تږي سړي يو پتک اوبه د سروزرو د زرو سيکو په بدل کې ورنه وغوښت، ويې ويل چې د ه ته به هغه ورانه ور وښيي چې هلته زر سيکې ښخې دي، سړي ور سره ومنله، خو پتک يې يو دم ور نه کړ، په لاره کې به يې تږي ته يو يو غوړپ او به ورکولې څو ژوندی پاتې شي اوکله چې ټاکلي ځای ته ورسېدل، تږي له اوبو ډک پتک تر لاسه کړ او سپور هم له زرو سکو ډکه کڅوړه په زين پورې وتړله.
که پر آس سپور سړي په پيل کې تږي ته سلامت پتک ور کړی وای، نو د تږي تنده ماتېدله، شايد له خپلې خبرې اوښتی وای او د سيکو تر ځايه نه وای ور سره تللی، خو د سپور کمال دا و چې تږی يې تر پايه هماغسې تږی وساته ، ده ته يې د ژوندي پاتې کېدو لپاره يو يو غوړپ اوبه ورکولې او کله چې يې وخت را ورسېدا و خپل هدف يې تر لاسه کړ، بيا يې ټول پتک ور وسپاره او د تږي تنده ماته شوه.
ليکوال هم بايد لوستونکي ته يو يو غوړپ اوبه ورکړي او تر پايه يې تږی وساتي. دی بايد يو رهبري کوونکی مهارت ولري، داسې چې د اصلي غوټې تر سپړلو پورې په لاره کې ځينې نورې موانع هم پيدا کړي او لوستونکی اړباسي چې تر دغو خنډونو تېر شي.
که اصلي غوټه د کيسې په مينځ او يا هم تر پای مخکې وسپړل شي، نو بيا د لوستونکي تنده ماته شوه، وروسته له هغه که هر څه ليکو، په حقيقت کې به اضافه خبرې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه كيسه هغه وخت ختمه ده ، چې اصلي غوټه وسپړل شي. په بله مانا د اصلي غوټې سپړل يا د راز ښکاره کېدل د کيسې پای دی. نو ځکه د کيسې په منځ کې تلوسه، په وار سره يوه يوه پوښتنه ځوابول او تر پايه د اصلي غوټې ساتل ضروري دي.

خو مهمه دا ده چې اصلي غوټه بايد په منطقي توګه وساتو ، لوستونکی بايد فکر و نه کړي، چې ليکوال په لوی لاس يو څه رانه پټوي. که ليکوال د کيسې له کرکټرونو سره ځنګ په ځنګ لاړ شي،له پېښو او زمان سره يو ځای حرکت وکړي او تر کرکټرونو مخکې ګام وا نه خلي، نو بيا لوستونکي ته هم د يو څه د پټولو فکر نه پيدا کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې پای او تلوسه

فکر وکړئ، ایا تر اوسه مو داسې لنډې کیسې لوستې چې په پای یې نه یاست پوهیدلي؟
د ځینو کیسو پای ګنګ وي، لوستونکی نه پوهیږي چې د لیکوال هدف څه و، اصلي کرکټر څه وکړل؟ غوټه څنګه وسپړل شوه؟
ما ډېرې داسې لنډې کیسې لوستې، چې په پیل کې یې خوند راکړی، وروسته یې هم د بل مضمون لوستلو ته نه یم پرېښی، خو په ورستیو کرښو یې نه یم پوهیدلی.
که کیسه هر څومره خوږه لیکل شوې وي، خو پای یې ناڅرګند وي، لوستونکي به خو ند ترې وانه خلي.
خو د کیسې په پای کې هم باید دومره زور وي چې لوستونکی د کیسې له لوستلو وروسته فکر کولو ته وهڅوي، او کیسه یې په ذهن کې پاتې شي.
بله دا چې د کیسې اصلي غوټه باید تر پایه وساتل شي او د کیسې په وروستی برخه کې وسپړل شي، ځکه کیسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي، وروسته چې هر څه لیکو، اضافه خبرې دي، نه لوستونکی خوند ترې اخیستی شي او نه هم د ښې کیسې په چوکاټ کې ځای ورکولای شو.
ښه پای هغه دی چې د لوستونکي د وړاندوینې خلاف وي.

کرکټرونه

هره کیسه کرکټرونه لري، خو په دوی کې یو او یا هم کله کله دوه مرکزي کرکټرونه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسو ته هر ډول کرکټر ټاکلی شو ، انسان، حیوان او یا هم غیر ژوندي موجودات.
د کرکټرونو ټاکل د کیسې په موضوع پورې تړلي دي، خو مخکې تر دې چې کیسې ته کرکټر وټاکو ، لومړی یې باید پدې اړه فکر وکړو:
۱_زموږ مرکزي کرکټر څوک دی؟
۲_څه ډول څېره لري؟
۲_څه یې خوښېږي او له څه نه یې بد راځي؟
۴_شخصیت یې څه ډول دی؟
کله چې مو مرکزي کرکټرله هر اړخه په ذهن کې جوړ او قانع شوئ، قلم او کاغذ را واخلئ او د هغه د نوم تر څنګ، د هغه ځینې مهمې ځانګړنې هم ولیکئ.
د دې کار ګټې څه دي؟
تېر کال مې یو ناول لوست، څو پاڼې لا پاتې وې چې یودم په کیسه کې داسې یو نوی نوم راڅرګند شو ، چې نه مخکې زمینه سازي ورته شوې وه او نه یې هم په کیسې پورې اړه درلوده، یو ناڅاپه له اسمانه راولوېد او په کیسه کې یې د مرکزي کرکټر ځای ونیو ، دوو_ دریو پاڼو ستړی کړم، خو وروسته مالومه شوه چې دا هماغه د کیسې مرکزي کرکټر دی، یوازې نوم یې بدل شوی و.
که د ناول لیکوال د کرکټرونو د خصوصیاتو لیست لرلی، فکر نه کوم چې دومره لویه تېروتنه به ترې شوې وای.
په لیکلې بڼه د کرکټرونو د خصوصیاتو درلودل، په منطقي توګه د کیسې په لیکلو کې مرسته راسره کوي، د مثال په توګه:
موضوع مو وټاکله، غواړو چې کیسه پرې ولیکو، مرکزي کرکټر یې هم احمد نومېږي لیکو !

نوم	:	احمد
سن	:	پنځوس کلن
مدني حالت	:	متاهل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړه : نالوستی
اولادونه : پنځه (درې لوڼې، دوه زامن)
کسب : بزګر
د اوسېدو ځای : کلی
ظاهري بڼه : ډنګر، له ونې ټيټ، اوږده ږيره، پکه ککرۍ، لمر سوځولی مخ، ځږېدلې سترګې، پر تندي د کالداني نښه، له سپږمو راوتلې اوږده ويښتان، زيږه لاسونه....
رواني خصوصيات: عاجز، بې زړه، د حوصلې خاوند ، له بدو ليرې، ديندار‌ه، د سختيو په وړاندې زغم لرونکی، په هره خبره کې د (خوار مه شي) تکيه کلام ....
او ځينې نور ټکي...
که دا ليست راسره وي، نو هيڅکله به د احمد نوم راخخه بدل نه شي. احمد به په طبيعي توګه د کيسې تر پايه د يوه پنځوس کلن سړي په قالب کې اچوو (خويونه، عادتونه به يې همدې عمر ته مناسب وي) . دی به کله هم په دې پسې ونه ګرځي چې د اولادونو د نه درلودلو په پلمه دوهم واده ته زړه ښه کړي، احمد يو نالوستی بزګردی، د کرکيلې په کارونو ښه پوهيږي، د کيسې تر پايه به نه (معلم) شي او نه هم(ډاکټر). ژبه به يې هم د يوه کليوال بزګر په څېر کليوالي وي، هيڅکله به (د کور ودان) پرځای (مننه) ونه وايي....
د احمد ککرۍ پکه ده، د کيسې تر پايه کاکل نه شي پرېښودلی، دی عاجز او ډارن دی، بد نه خوښوي، ځکه به تر خپله وسه د کلي له ملک سره بدی، ته زړه ښه نه کړي.
احمد پنځه وخته په ملا پسې دريږي، دا منطقي نه ده چې له کوم قانع کوونکي دليله پرته، د سهار په اته بجې له خوبه راپورته شي.
او داسې نور..

(c) ketabton.com: The Digital Library

که موږ د احمد په اړه مخکې له مخکې مالومات ولرو او مهم خصوصیات یې را مالوم وي، احمد به په کیسه کې یوائې په هماغه مخکې ترمخکې ټاکل شوي قالب کې راګرځي، په دې توګه به د احمد کړه وړه او نورې ځانګړنې منطقي او د لیکوال په واک کې وي، لوستونکی به دا نه وايي چې نه، احمد د دې کار وړ نه دی او یا هم دا کار نه شي کولای.

که د کرکټر خصوصیات ولرو، دا به راته روښانه وي چې ایا زموږ ټاکلی کرکټر د دې توان لري چې د کیسې هدف تر لاسه کړي؟ ایا په منطقي لارو خپل هدف ته رسیدی شي؟ ایا د کیسې د هدف د تر لاسه کولو لپاره مو وړ (مناسب) کرکټر غوره کړی او که نه؟

مخکې له مخکې لیکلي خصوصیات، دغو ټولو پوښتنو ته ځوابونه وايي. لیکوال نه پریږدي چې وروسته له ستونزو سره مخ شي او یا هم کیسه له منطقي پلوه کمزورې کړي.

مخکې له مخکې د کرکټرونو خصوصیات لیکل د دې لامل کیږي، چې کرکټر د لوستونکو لپاره واقعي وبریښي، علت دا دی چې کرکټر په منطقي توګه معرفي کیږي او لوستونکی د هغه په کړو وړو باور کوي او ریښتینی ورته ښکاري.

که وغواړو چې کرکټر لا ښه وپیژنو، د کرکټر له خصوصیاتو سره باید په یوه جمله کې د هغه هدف هم ولیکو:

د بېلګې په توګه:

احمد: احمد په کیسه کې د دې باعث ګرځي چې مینه او زغم په کرکه او بې حوصله توب بریالی کړي.

که د کرکټر له خصوصیاتو سره دا جمله لیکلې وي، احمد به د کیسې تر پایه زغم ولري، دی به په طبیعي توګه هرې ناخوالې ته په مینه ځواب وايي او د نورو کینې به په صبر او حوصله ځوابوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې توګه به په کرکټر کې ناڅاپي او غیر منطقي بدلون نه راځي، داسې به نه وي چې په پیل کې مینه ناک وي، خو څو پاڼې وروسته له دلیله پرته په ظالم او کینه ګر انسان بدل شي، دی به د لیکوال له غوښتني سره سم په منطقي توګه خپل هدف ته ورسیږي او هیڅکله به داسې څه ونه کړي چې له مینې او حوصلې سره په ټکر کې وي.
له مرکزي کرکټر څخه پرته نورو کرکټرونو ته هم مخکې له مخکې د داډول خصوصیاتو ټاکل ښه دي، که لیکوال د کیسې د لیکلو پر مهال کله کله ورته وګوري ، د کرکټرونو له خویونو، خواصو او ان خبرو سره عادت پیدا کوي، هر حرکت به یې د دوی په واک کې وي او په پای کې به خیالي کرکټر نه بلکې یو واقعي انسان ورته ښکاري، داسې احساس به کوي لکه په ریښتیني توګه چې له دغو کسانو سره مخامخ شوی وي، هغوی پیژني، خبرې یې ورسره کړې وي او ډېر رازونه یې ور مالوم وي، ځکه ځینی لنډې کیسې څو مخه لیکل کیږي او د کیسو تر پایه به د کرکټر ټول خصوصیات د لیکوال په ذهن کې ناست وي.
د لنډې کیسې لپاره د کرکټرونو لنډ خصوصیات کافي دي، خو که ناول لیکو د هر کرکټر په اړه باید مخکې له مخکې ډېر څه ولیکل شي، ځینې لیکوالان د ناول لپاره د کرکټرونو ټول کردار، پېښې ، ستونزې...مخکې له مخکې لیکي او څو مخه پرې ډکوي، که ساده ووایو ،مخکې له مخکې په لنډه توګه د کرکټر کیسه او په ناول کې رولونه، ناکامي او بریالتوب د کاغذ پر مخ راوړي چې دیته ستورۍ لاین وایي.
د کرکټر په اړه بله مهمه خبره دا ده چې لیکوال باید د کرکټرونو له روح او روان څخه خبر وي، د هغه خویونه ور مالوم وي او د دې په اړه مالومات ولري چې له څه سره مینه لري، څه وخت غوسه ورځي او په څه شي خوشاله کیږي.
بریالی لیکوال په کرکټر کښنه کې ډېر زیار باسي، دی کرکټر تر هغو په ذهن کې اړوي را اوړي چې له خیالي کرکټر څخه ژوندی موجود جوړ کړي، د هغه له ظاهري او باطني جوړښت سره اشنا شي او وروسته یې په داستان کې ولوبوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بله مانا ، لومړی کرکټر ژوندی کړه، له هغه سره خبرې وکړه، په خوی او عادت یې پوه شه او وروسته که بیا په کیسه کې ستاسې له خوښې سره سم لوبیدای شوای او ټاکلې رول ته مناسب وي، ځای ورکړئ.
موږ باید هڅه وکړو چې کیسې ته د اړتیا پر بنسټ کرکټرونه وټاکو، ځکه لنډه کیسه ډېرو کرکټرونو ته اړتیا نه لري، د اړتیا په اندازه د کرکټرونو ټاکل د دې لامل ګرځي چې کیسه په طبیعي توګه وغځیږي او له اضافه خبرو مخنیوی وشي.
موږ هره ورځ له ډېرو خلکو سره مخامخ کیږو، خو دوه کسه کټ مټ په یوه څېره او یو رنګه خویونو نه شو موندلی، په کرکټر جوړونه کې هم باید دې ټکي ته پام وکړو، زموږ هر کرکټر باید له بل یوه څخه بېل وي، بېله څېره ولري او عادتونه یې سره نږدې نه وي. دا کار په طبیعي توګه د کرکټرونو په جوړونه کې نوښت راولي او لوستونکی په خپل ذهن کې له مختلفو څېرو او خویونو سره مخامخ کیږي.
بله خبره دا چې د کرکټر لپاره هیڅوخت خیالي څېره او خیالي عادتونه مه ټاکئ، د بېلګې په توګه: د یوې کیسې کرکټر مو یو سوالګر دی، فکر وکړئ، تاسو به په ژوند کې ډېر سوالګر لیدلي وي، له ډېرو سره به مو تر خپله وسه مرسته کړې وي او د ځینو تر مخ به بڼویه تېر شوي یاست، خو په دغو ټولو کې به داسې سوالګر هم و چې د پنځو افغانیو پر ځای مو د شلو او یا هم د پنځوسو نوټ ورته نیولی وي، ولې؟
یا به د هغه ظاهري خوارې څېرې او خیرن شلېدلي لباس دردولي یاست او یا به هم هماغه سوالګر د خواست په چل ښه پوهېده، په سوالګر کې به یو څه و چې ستا پام یې د ځان خواته وراړولی و، که نه نو یا به بڼویه ترې تېر شوی وې او یا به دې هم جېبونه په ماتو روپو پسې لټول.
کیسې ته هم همدغه سوالګر وټاکئ ، هماغه خویونه، عادتونه او خواره څېره ورکړئ چې تاسې په واقعي ژوند کې ورسره مخامخ شوی یئ، که دې لوڅې پښې لیدلی وي، چیلکې مه ور په پښو کوه، مچان مه ترې شړه او د هغه لوخو اوږو ته واسکټ مه ور اغونده. هماغسې کرکټر جوړ کړه لکه تا چې په واقعي ژوند کې لیدلی وي، ان که دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خواست پر مهال د هغه ترحم پاروونکي کلمات په ياد وي، ستا کرکټر هم بايد هماغه توري په خوله راوړي.

دا يواځې يو مثال و، کله چې موږ کرکټر جوړوو، جوړ شوی کرکټر بايد د هغه چا په قالب کې واچوو، چې موږ په واقعي ژوند کې ليدلی وي، خبرې مو ورسره کړې وي، خوی، عادت او څېره يې را مالومه وي، که داسې وکړو نو موږ به په رېښتيني توګه د کرکټر روح ته ور ننوتي يو او يو کامياب کرکټر به مو انځور کړی وي.

اووه_ اته کاله مخکې مې د فرانسوي ليکوال ويکتور هوګو، (بينوايان) ناول ولوست، مرکزي کرکټر يې ژان والژان نوميده، ژان والژان په پيل کې غل او مجرم و، خو وروسته يوې قوي پيښې د ده ژوند ور بدل کړ، دی په يوه مهربانه انسان بدل شو، تل به يې هڅه کوله چې نورو ته ګټه ور ورسوي، خو بيا هم تولنې په سپکه سترګه ورته کتل او د (ژاور) په نوم د پوليسو د يوه افسر تر تعقيب لاندې و....

په دې کتاب کې د داستان مرکزي کرکټر (ژان والژان) دومره ژوندی انځور شوی چې د ده سختيو ته مې څو ځله اوښکې تويې کړې، فکر مې نه کاوه چې دا به يو خيالي کرکټر وي، د ده هرې بريا ته به خوشاله وم او په هره ناکامۍ يې ځورېدلم.

مثبت او منفي، دواړه کرکټرونه بايد دومره ژوندي وي چې د لوستونکي په زړه او دماغ کې ځای ونيسي، د مثبت کرکټر هره کاميابي بايد د لوستونکي لپاره د هغه خپله کاميابي وي، د هغه په خوشالۍ خوشاله شي او د ستونزو پر مهال په زړه کې د حل لارې ورته ولټوي، خو د منفي کرکټر له جرم او جنايت څخه کرکه وکړي او د هغه ضد وي.

ما ډېرې داسې کيسې لوستې دي چې خان او ملک تر اندازې چاغ، خشن او بدشکله پکې معرفي شويدي، علت يې دا دی چې ځينې ليکوالان د کرکټرونو په جوړولو کې زحمت نه ګالي، د نورو کرکټرونه را اخلي او څه چې يې د بل په کيسه کې لوستې وي، دی هم خپل کرکټر ته هماغه څېره ورکوي، حال دا چې ډېر خانان او ملکان شته چې جذابه څېره لري، له زړونو هم نرم او مهربانه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه نو د کرکټرونو ځېرې، خويونه او عادتونه بايد توپير سره ولري، موږ بايد په خپله کرکټر جوړ کړو، نه دا چې د نورو تياره مړی راواخلو او داسي وښيو چې دا زموږ د خپل زحمت نتيجه ده.

بله مهمه موضوع د کرکټر بدلون دی، که غواړو چې يو کرکټر ته بدلون ورکړو، دا بدلون بايد منطقي وي، داسې نه چې د لسو تنو قاتل، ناڅاپه له قوي دليله پرته توبه وباسي او په يوه مهربان انسان بدل شي.

کيسه له کرکټره پرته نه ليکل کيږي، ځکه نو بايد د کرکټرونو په جوړولو کې بيړه ونه کړو، زيار وباسو او کله چې ژوندي شول، په حرکت راغلل،او زموږ په ذهن کې يې ځای ونيو، وروسته په کيسه کې ځای ورکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې ژبه

زما د لنډو کیسو لومړۍ ټولګه "سره سیلۍ" نومېږي. دا کتاب اوه_ اته کاله مخکې چاپ شو، ځینو کسانو ولوست، را یاده یې کړه چې کیسې یې بدې نه دي، هدف لري. تصویرونه هم په زړه پوري دي، خو په ځینو ټکو یې نه دي پوهېدلي.
هغه وخت مې دا خبره زړه ته نه لوېده، په ژبه کې مې کوم مشکل نه لید، هره کرښه او هره کلمه واضح راته ښکارېده، خو وروسته مې پام شو، چې دوی په حقه ول، ما په کیسو کې ځینې داسې کلمات را اخیستي وو چې یوازې زه او د غزنې د قره باغ ځینې اوسیدونکي پرې پوهېدل.
که مورې هر څومره زړه راکښونکې موضوع ولرو او د کیسی په ټولو اړخونو پوه یو، خو چې د ویلو چل یې نه وي را معلوم، نه به په خپله له کیسې څخه خوند واخلو او نه به هم لوستونکو ته په زړه پوري وي.
څکه نو د کیسې ژبه ډېره مهمه ده.
١_ د ژبې ساده والی:
یوه ملګرې مې د یوې کیسې موضوع پیدا کړې وه، مخکې تر لیکلو یې راته وویله، په ویلو کې یې خوند پروت و، خو کله چې مې په مجله کې د همدې کیسې لیکلې بڼه ولوستله، دومره پیچلې کلمات یې پکې را اخیستې ول چې لوستلو یې د زړه زور غوښت.
تلېفون مې ورته وکړ، دلیل یې داو چې لیکل باید تر ویلو توپیر ولري.
ما ته هغه د شپون صاحب خبره را په زړه شوه: " مورږ نثر وایو، اورو یې، خو لیکلی یې نه شو. "
ځینې لیکوالان چې څه لیکي، د لیکلو لپاره په پېچلو کلماتو او اصطلاحاتو پسې ګرځي، کتابونه پسې ګورې او له نورو څخه پوښتنې کوي. دوی په دې فکر کې دي چې مغلق او پیچلې کلمات کیسه او یا هم کومه بله لیکنه پیاوړې کوي او په دې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخپله لیکوال پوه او د ډېرې مطالعې خاوند ښکاري، خو پوښتنه دا ده چې مورږ د چا له پاره کیسه او یا هم کومه بله لیکنه لیکو؟ ایا هغوی په دا ډول پېچلو کلماتو پوهیږي؟ایا د مغلقو تورو کارول هنر دی؟
زمورږ په کلي کې یو سپین ږیری و، ده په ځوانۍ کې ماموریت درلود ، ان د زړښت تر مهاله یې په ژبه ډېر داسې کلمات راوړل چې نورو ته به د پوهاوي وړ نه ول، وروسته د " مامور لغت پران " په نوم مشهور شو، خو ده به ویل: " داخلک ملامت نه دي. مکتب یې نه دی ویلی. "
که مورږ د خلکو لپاره لیکل کوو، ژبه موهم باید د هغوی لپاره وي. هنر هم په ساده ژبه کې دی، اوسني ادبیات ساده ژبه خوښوي، داسې ژبه چې له ساده والي سره سره د لیکوالۍ هنر هم پکې پروت وي، هنر په پېچلو لغاتو او اصطلاحاتو کې نه دی، هنر نوراړخونه لري چې ژبې ته خوند وربخښي او یو عمده لامل یې د ژبې ساده والی دی.
د ژبې ساده والی دا مانا نه لري چې څه وایو، هغه ټول باید د کاغذ پرمخ هم راوړو، بلکې هدف مو د جملو په بسته بندۍ او د لغاتو او اصطلاحاتو په کارولو کې دی.
شاید زما دا خبره د ځینو لوستونکو خوښه نه شي، خو ډېر پښتنانه د " ټولټاکنو " کلمه نه پیژني، دوی یې انتخابات بولي، د " ښوونځی " " ټولګی) " او " ښوونکی " له کلماتو سره هم نا اشنا دي، د " مکتب " " صنف " او " معلم " په نومونو یې یادوي. مورږ باید په هغه ژبه کیسه و لیکو چې خلک خبرې پرې کوي، ورباندې پوهیږي او ورته روښانه وي.

۲ـ په لنډو فاصلو کې د یورنګه تورو او فعلونو کارول:
تېر کال مې د یوه لیکوال پر یوه کیسه باندې نظر څرګند کړ، د نقد یوه برخه د تورو او کلماتو د کارولو په اړه وه، غواړم چې د موضوع د لا روښانتیا لپاره د هماغه کیسې ځینې برخې را واخلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړيو دوو پاراګرافونو کې دوه ځايه ليکل شوي وو: " قلم يې راواخيست ، کاغذ يې راواخيست "
په دومره لنډه فاصله کې دوه ځايه د " راواخيست " کلمه ښه نه راځي، که يو ځل " راواخيست " ليکو، دوهم ځل بايد په يوه بل فعل پسې وګرځو، مثلاً " کاغذ ته يې لاس کړ".
بل ځای داسې ليکل شويدي " تر ليکلو کرښو لاندې يې هسې ګډې وډې کرښې و ايستلې، د کرښو تر څنګ يې يوه غټه ستر ګه انځور کړه... "
په لنډه فاصله کې درې ځايه د " کرښې " توری راغلی دی.
دلته که يوځای کرښه ليکو، بل ځای ليکه ښه راځي، دربيم ټکي ته هيڅ اړتيانه پيدا کيږي.
" د کرښو تر څنګ يې يوه غټه ستر ګه انځور کړه " که داسې وليکو(ترڅنګ يې يوه غټه ستر ګه انځور کړه " هماغه مانا ورکوي. خپله د "څنګ " توری، هماغه د "کرښې " ترڅنګ راښيي.
بله جمله:
" کتابچه يې له نورو کتابونو سره په پلاستيکي پاکټ کې کېښوده او په هغه څوکۍ کې يې کېښوده چې څو شيبې مخکې نصير ناست و... "
دلته د لومړي " په پاکټ کې کېښوده " پر ځای " په پاکټ کې واچوله " ښه راځي، په دې توګه به مو په لنډه فاصله کې دوه ځايه د " کېښوده " کليمه نه وی کارولې.
بل ځای ليکل شوي دي " يو ځل بيا د نصير سترګو ته ځيره شوه، دومره ورته ځيره شوه... "
دلته که لومړی " وکتل " راشي، له يورنګه والي څخه يې ژغوري.
بل ځای: " فريبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل، تر ژبه لاندې يې وويل... "

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ځله د لاندې کلیمه راغلې، " فریبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل "دلته د لاندې ټکی اضافه دی،که ساده ولیکو "فریبا ځمکې ته کتل " هماغه مفهوم لري، که فریبا پر ځمکه پل ایښی وی، بیا څنګه تر پښو لاندې ځمکې ته ګوري ! ! !
بله جمله: " ډېره ډېره مننه، د تابلو او کتابچې په خاطر ځانته مننه کوم "
که یو ځای مننه لیکو ، بل ځای د مننې پر ځای کوم بل توری کارولی شو. "کور ودان ، ژوندی اوسې یا داسې نور ".
بل ځای " فریبا یې لاس په لاس کې ونیو "که ولیکو: " فریبا یې لاس ونیو " هماغه مانا او هماغه تصویر لري. ځکه نیول د لاس په واسطه تر سره کیږي.
بله جمله " د مریم ښکلیو سترګو ته یې وکتل، هغې هم ورته وکتل... " که ولیکو: " هغې هم سترګې ور واړولې " نو په لنډه فاصله کې به دوه ځایه د "وکتل " ټکی نه وي راغلی.
بل ځای " نور هم انځور ته نږدې شو ، ښه ورته ځیر شو "
داسې لیکلی شو "نور هم انځور ته نږدې شو ، په ځیر یې ورته وکتل" په دې توګه یو ځای د "شو "ټکی کمېدی شي.
په کیسه کې داسې ډېر یو رنګه توري وو چې په لنډو فاصلو کې سره راغلې دي، دا په مفهوم او مانا کې کوم بدلون نه راولي، تولو ته د پوهاوي وړ دي او د عادي لوستونکو دومره پام هم نه ور اوړي، خو توري او کلمات د ښښتو په څېر دي، که په یوه دېوال کې یوه ښښته راوتلي وي او یا هم په خپل مناسب ځای نه وي ایښودل شوي، ټول دېوال بد ښکاري،ځکه نو په هره لیکنه کې د تورو او کلماتو ټاکل او مناسب ځای ته دقت په کار دی.
پښتو یوه غنې ژبه ده، یوه شي ته ډېر کلمات لرو ، په مختلفو نومونو یې یادولی شو ، دا نومونه دومره ګنګ هم نه دي، ټول پرې پوهېدای شي، نو ځکه جمله بندۍ او د کلماتو او فعلونو کارولو ته باید پام وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو ځای لیکو " راته ویې کتل " بل ځای " سترګې یې راواړولې " ښه راځي، " مخ یې راواړاوه " هم همدا مانا ورکوي.
په یوه کیسه کې مې ولوستل: " انځرګل ځوان و، د پلار یو زوی و او له رنګه ښایسته و. "
درې ځایه په لنډه فاصله کې د " و " تکی راغلی دی. کیدای شي داسې یې ولیکو:
انځرګل ځوان و، پلار یې همدا یو زوی درلود، له رنګه ښایسته ښکاریده.
یا نورې جملې، خو شرط یې دا دی چې په لنډو فاصلو کې یورنګه توري او فعلونه را نه وړو، ځکه د ژبې خوند ته زیان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيالوګ

ډيالوګ د کرکټرونو خبرو ته وايي، يا به له ځان سره غږيږي او يا هم له نورو سره.
له ډيالوګونو پرته هم کيسه ليکل کيداى شي، خو د خوند له اړخه به کمزورې وي، ځکه ډيالوګ کيسه ژوندۍ کوي، په حرکت يې راولي او له يورنګه والي څخه يې ساتي.
د ډيالوګ ليکنې په برخه کې بايد ځينې ټکي په پام کې ونيسو.
۱ـ جلات خان کلي ته راغی، تر غرمې يې ناروغان وکتل، ماسپښين له کوره ووت، په پټي کې يې دهقان وليد ، ورغی، له سلام وروسته پر پوله ورته کېناست، دهقان ته يې وکتل، ځمکه يې اړوله، پر سپيره غاړه يې مړې خولې راماتې وې...
جلات خان وويل:
ـ ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
دهقان پر خپل تندي لستوڼی تېر کړ، په خندا يې وويل:
ـ ډاکټر صاحب ! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزورى دى. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخيستلاى.
دې ډيالوګونو مو په ذهن کې کومې پوښتنې را ولاړې کړې؟
بېرته به د ډاکټر خبرې ته راوګرځو:
ـ ولې له نوې زراعتي تکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
جلات خان ډاکټر دى، په ښار کې يې پوهنتو ن ويلی او ډېر کم کلي ته راځي. د ده له خولې د ټکنالوژۍ ټکی بد نه ښکاري، له منطقي اړخه هم کومه ستونزه نه لري، ځکه دى لوستی دى او په داسې محيط کې يې زده کړه کړې چې هلته يې د (ټکنالوژۍ) په څېر نور ډېر پيچلي کلمات او لغتونه اوريدلي او د ده په ذهن کې ناست دي.
اوس به د دهقان خبره راواخلو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ ډاکټر صاحب ! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخيستلای.

دا ډيالوګ د مانا او ګرامر له اړخه کومه ستونزه نه لري، خو زموږ ډېره برخه دهقانان نالوستي دي، ټول عمر يې د پټيو په اړولو او زراعتي کارونو کې تېرېږي، نه يې د ټکنالوژۍ نوم اوريد لی او نه يې هم په مانا پوهيږي. نو د يوه دهقان له خولې د دارنګه کلماتو راوتل له منطقي پلوه د باور وړ نه دي. که يولوستی کس له دهقان څخه وپوښتي:

ـ ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟

د دهقان لومړی پوښتنه به دا وي؟

ـ څه؟

لوستی کس اړ دی چې د نوې زراعتي تګنالوژۍ په اړه لنډ توضيحات ورکړي.

ـ يعني، تراکتور، ټرېشر، د غنمو د ريبلو ماشينونه....

دهقان په ساده ژبه ځواب ورکوي:

ـ ډاکټر صيب ! دا شيان پيسې غواړي، موږ د بيګاه نه لرو، ټريکټر او نور ماشينونه نه شو اخيستلای.

له دې مثال څخه هدف دا دی چې په کيسه کې بايد هر څوک له خپلې پوهې او ټولنيز موقف سره سم وغږوو. ان د دوی له ډيالوګونو څخه هم بايد د دوی سويه مالومه شي او خپل کرکټر داسې وغږوو چې خبرې او مالومات يې د دوی له پوهې او ټولنيز ژوند سره سم وي.

۲ـ په ډيالوګونو کې بايد د تکراري خبرو مخه ونيسو.

احمد:

ـ په کور کې څه خبرې وې؟

محمود:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ په کوړ کې کراره کراري وه.
دوهم ډيالوګ " په کوړ کې " د لومړي ډيالوګ تکرار دی.
ليکو:
ـ کراره کراري وه.
لوستونکی پوهيږي چې هدف "کوړ " دی، ځکه په لومړي ډيالوګ کې ياد شوی، نو له تکرار څخه يې بايد ډډه وکړو.

۳ـ يو مثال:
احمد: څنګه ! زموږ سيمه دې خوښه شوه؟
محمود: هو والله ! سيبانو يې ډېر خوند راکو.
احمد: ګرمي نه ده؟
محمود. يه !
فکر وکړئ ! محمود به د کوم ځای وي؟
د کندهار د ځينو سيمو اوسيدونکي "منې " د " سيبانو " په نوم پېژني او د "نه " پر ځای " يه " وايي.
دلته د دې يادونه ونه شوه چې محمود د کوم ځای اوسيدونکی دی، خو د هغه له لهجې څخه پوه شوو چې په کندهار پورې اړه لري.
په ډيالوګونو کې د هرې سيمې اوسيدونکي بايد د هغوی په خپله ژبه وغږوو. دا کار کيسې ته خوند وربخښې او د کيسې منطق پياوړی کوي.
شايد پوښتنه پيدا شي چې ډېر کلمات او اصطلاحات عام فهمه نه دي، يو اځې په يوې سيمې پورې اړه لري او ټول لوستونکي نه پرې پوهيږي.
که موږ کومه مقاله ، د مکتب کتابونه او يا هم تحقيقي رپوټ ليکو ، نو د سيمه ييزو کلماتو او اصطلاحاتو راوړل به مناسب نه وي، خو ادبي ليکنې داسې نه دي، ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکنې هغه وخت خوندورې راځي چې نوي کلمات او اصطلاحات ولري، نويو سيمو ته مو ورولي او له نويو لهجو، تصويرونو او رواجونو سره مو اشنا کړي.
خو شرط يې دا دی چې د نويو نومونو، کلماتو او اصطلاحاتو تر څنګ بايد په قوسونو کې د دغو کلماتو او اصطلاحاتو هغه نومونه هم وليکو چې د هرې سيمې لوستونکو ته د پوهاوي وړ وي.
۴: د شخړو او جدي موضوعاتو په بيانولو کې مقابل کس په طبيعي توګه زموږ په خبرو کې رالويږي، دی دومره صبر نه کوي چې زموږ خبرې خلاصې شي او دی د خبرو وار ونيسي. نو کله کله په کيسه کې د ډيالوګونو قطع کول او په خبرو کې د مقابل لورې ورلوېدل طبيعي ده او بايد په ډيالوګونو کې په پام کې ونيول شي.
مثلا:
احمد غواړي ښار ته لاړ شي، دی د کرايي موټر د مخې په سيټ کې ناست دی، محمود راځي او ورته وايي چې د مخې سيټ ده نيولی.
محمود : وه وروره، دا څادر نه وينې ! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.
احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی، زه خو څه مفت نه ځم، کرايه ورکوم، د شا سيټونه خالي دي، ځه با خپل کار دې کوه ! والله که مې د تا پلار له دې ځايه جګ کې....
په طبيعي توګه محمود د مقابل لورې اوږدې خبرې نه اورې، ځکه دی د احمد په لومړنۍ جدي خبره عکس العمل ښکاره کوي، لکچر ته يې نه پرېږدې او د هغه په خبر ه کې ورلوېږي.
محمود : وه وروره، دا څادر نه وينې ! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.
احمد: د شا سيټونه خالي دي، ته کولی شې چې هلته کينې
محمود: ولې ! ته تر ما ښه ځوان يې !

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نیولی

محمود: نو ته ړوند یې، څادر نه وینې !

احمد: زه خو څه مفت نه ځم، کرایه ورکوم...

محمود: په خبره نه پوهیږې !

احمد: والله که مې د تا پلار له دې ځایه جګ کې.

محمود: پلار ته مه تېرېږه، اوس به مالومه شي چې سیټ د چا دی.

خو کله کله د ضرورت له مخې یو څوک باید اوږدې خبرې وکړي. د بیلګې په توګه که یو په خبره پوه سپین ږیری یا عالم نصیحت کوي او یا هم کوم استاد درس تشریح کوي، له منطقي پلوه د هغوی په خبرو کې ور لوېدل طبیعي نه ده، خو دا ډیالوګ هم د ماتولو لارې لري. دا ډول ډیالوګونه باید په یوه عمل مات شي.

لکه:

استاد وتوخل، د مېز پر سر اینبی ګیلاس یې ورپورته کړ، دوه درې غوړپه اوبه یې تر ستوني تیرې کړې او خپلې خبرې یې پسې وغځولې:

۵: ډیالوګونه باید لنډ وي، ځکه په عادي ژوند کې څوک اوږدې خبرې نه کوي، له بلې خوا اوږده ډیالوګونه، لوستونکی ستړی کوی، طبیعي نه ښکاري، د کرکټر د پیل جمله یې له یاده وځي او د کیسې خوند له مینځه وړي.

احمد: د ټکسي کرایه لرې؟

محمود: خپل موټر راسره دی.

احمد: لاره خامه ده؟

احمد: هو ! خو ټوله نه.

۶: هیڅکله د ډېرو کرکټرونو خبرې یو ځای مه راوړی، په دې مانا چې ډیالوګونه د لیست په بڼه مه لیکی، ځکه دا کار له لوستونکو لاره ورکوي، دوی نه پوهیږي چې دا خبره د کوم کرکټر له خولې را ووته. خو که د مجبوریت له مخې په کیسه کې تر دوو زیات کرکټرونه غږوو، باید څه وکړو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببلګه:
په يوه کيسه کې څلور کرکټره لرو، دوی ټول پر پوله ناست دي او د وچکالۍ غم ورسره دی..
ـ ياره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
ـ هو ! د کاريزه اوبه هم کمې دي.
ـ څه به کوو ! فصلونه وچ شول.
ـ مه وارخطاه کيږه. ما يې فکر کړی دی.
دا سمه ده چې دا ډيالوګونه هوايي نه راځي، بلکې مخکې له مخکې ويل کيږي چې څوک سره ناست دي او د څه په اړه خبرې کوي، خو له دې سره سره، بيا هم له لوستونکي لاره ورکوي او په دې نه پوهيږي چې کومه خبره د کوم کرکټر ده.
د دې ستونزې د هوارې يوه لاره داده چې کرکټرونه په خپلو خبرو کې د يوبل نومونه واخلي.
ـ ياره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
ـ احمد رښتيا وايي، د کاريزه اوبه هم کمې دي.
ـ محموده ! څه به کوو، فصلونه وچ شول !
ـ شريفه ! مه وارخطا کيږه ! ما يې فکر کړی.
که څه هم چې په هر ډيالوګ کې د نومونو يادول ښه نه راځي، خو بيا هم تر دې غوره ده چې د ډيالوګونو اوږد ليست ولرو او ويونکي مالوم نه وي.
بله لاره:
د ډيالوګونو په مينځ کې د تصويرونو ورکول، کرکټرونه راپېژني.
ـ ياره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
محمود وټوخل، سر يې وخوځاوه، ورو يې وويل:
ـ احمد رښتيا وايي، د کاريزه اوبه هم کمې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریف مخامخ ولاړې رشقې ته وکتل، ژېړه ورته واېسېده، محمود ته یې مخ ور واړاوه:
ـ څه به کوو؟ فصلونه وچ شول.
ـ مه وارخطا کېږه، ما یې فکر کړی.
او یا هم نورې لارې.

تصویر

بیا به د بېنوایان د ناول مثال راوړم.
بېنوایان د فرانسوي لیکوال ویکتور هوګو مشهور ناول دی. کتاب اوه ـ اته سوه مخه لري. ما دوه ځله لوستی ، دواړه ځله مې خوند ترې اخیستی، ورته خندلي مې دي، ژړولی یې یم او د اتلسمې پېړۍ فرانسه یې سترګو ته راته درولې ده. خو کله مې چې له همدې ناول څخه جوړ شوی فلم وکوت، نه یې وژړولم، نه یې خندا راوسته او نه مې هم هغه خوند پکې وموند چې د کتاب له لوستلو مې اخیستی و.
د ناول او لنډې کیسې د لوستلو پر مهال هر څوک له خپل دید او تصور سره سم تصویر جوړوي. خو فلم داسې نه دی. د فلم تصویر د فلم جوړوونکو له تصور سره سم جوړېږي. په بله مانا ، د فلم تصویر د یوه یا څو محدودو کسانو د ذهن محصول دی. دوی له خپله دیده ناول او یا هم لنډه کیسه تصویري کوي او د فلم په بڼه یې په نوروویني. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستل داسي نه دي. لوستونکی له هرې جملې څخه خپل تصویر اخلي، د کرکټرونو خبره له خپل دیده جوړوي. دوی هغه تصویرونه په خپل ذهن کې ژوندي کوي، چې لیکوال اشاره ورته کړې وي.
د بېنوایان د کتاب مرکزي کرکټر "ژان والژان" نومېږي. ژان والژان یو بېوزله انسان دی. بدرنګه څېره لري. په ځوانۍ کې یې له نانوایي څخه یوه ډوډۍ غلا کړې ده. پولیس یې نیسي او څلور کاله قید پرې خېژي، خود بند له مودې تر پوره کېدو مخکې تېښتي. دوهم ځل نیول کیږي. قاضي د اتو کلونو بند ورته اوروي. په شپږم کال بیا له زندان څخه د تېښتې هڅه کوي. داځل محکمه شل کاله قید ورته لیکي.
شل کاله بند ، یوه وچه ډوډۍ.
له شل کلن بند وروسته یوه ښار ګوټي ته ځي. ټولنه یې نه مني. غل ورته وایي، هرڅوک کرکه ورنه کوي. نه په مساپرخانه کې ځای ورته پیدا کیږي او نه هم څوک ډوډۍ ورکوي.
له ښاره وځي. شپه پرې راځي. باران په شدت اوري. یخني یې اخلي. د شپې د تېرولو لپاره د یوې غونډۍ په ډډه کې یوه غار ته ننوځي، خو شېبه وروسته د یوه سپي غرېدا اوري. د سپي غټه ککرۍ یې سترګو ته درېږي. سپی یې له هغه ځایه پسې اخلي. بله چاره نه لري. یوې کلیسا ته پناه وروړي. پادري(کشیش) مهربانه انسان وي، عزت یې کوي، ډوډۍ ورته ږدي او د خوب پر مهال تر ټولو نوې روجایي وربانديږ اچوي. خو ژان والژان له کلیسا څخه هم غلا کوي. تښتي، د پولیسو شک پرې راځي، نیسي یې او د غلا په تور یې بېرته کلیسا ته راولي. خو پادري په حیرانۍ سره پولیسو ته وایي چې سړي غلا نه ده کړې، بلکې ده په خپله څلور نقره یي شمعدانونه مرسته ورسره کړې، چې ویې پلورې او له بېوزلۍ څخه خلاص شي.
ژان والژان ځنګله ته ځي. ژاړي او توبه وباسي. دی په یوه داسې انسان بدلیږي چې د ژوند تر پایه له نورو سره مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول د لوستلو پر مهال مې له ژان والژان څخه د يوه جسور، بېباکه، زړور، ارام او مهربان انسان تصوير واخيست. دی مې د کتاب د تصوير په مرسته، په خپل ذهن کې انځور کړ، خو کله چې مې فلم وکوت، ژان والژان هغه ښوک نه وچې تر دې دمه مې په ذهن کې ناست و. څېره او ظاهري جوړښت يې زما د فکر خلاف وخوت. دی له ونې ټيټ او کمزوری ښکارېده. نه يې هغه څېره درلوده او نه هم جسارت او بېباکي چې ما يې له کتاب څخه تصوير اخيستی و.

زه د فلم تر پايه له هغه سره ملګری نه شوم. نه مې ورسره وژړل او نه هم مهربانه راته واېښېد.

بېنوايان هغه مهال ليکل شوی چې نه تلويزيون و او نه هم سينما. خو اوس يې هم خلک لولي. بيا بيا يې لولي او خوند ترې اخلي. دا ځکه چې د کتاب هره جمله په خپل ذهن کې سره اړوي، له خپله ديده ورته ګوري او خپل تصوير ترې اخلي. د ښو کيسو او ناولونو جادو همدا دی چې تر اوسه لا په ميليونونو لوستونکي لري، هر کال په نړۍ کې په مليونونو ټوکه ناولونه او د لنډو کيسو ټولګي چاپيږي، ښه بازار لري او خلک يې په مينه لولي.

په ناول او يا هم لنډه کيسه کې د نورو اړخونو تر څنګ، تصوير ضروري دی. په جملوکې بايد دومره زور وي چې د لوستونکي په ذهن کې حرکت پيدا کړي. هر څه ژوندي شي او د سترګو مخې ته يې ودروي.

که ليکنه خام او بېرنګه تصويرونه ولري، څه چې مو ليکلي ، په لوستونکو يې نه شو لېدلی. کله چې مو وربانديې ونه لېدل، نه يې لولي. زړه يې نيسي، ليکلې کيسه يوې خوا ته ږدي او دوهم ځل نه ورته ګوري.

نو که غواړې چې کيسه مو لوستونکي ولري، د کيسه ليکنې د نورو اړخونو تر څنګ، تصوير ته هم ډېر پام وکړئ، خو کيسې او ناولونه څنګه تصويري کولای شو؟

زموږ د ډېرو کيسو تصويرونه تشريحي بڼه لري.

مثلاً ، که په کيسه کې د يوې کوټې تصوير ورکوو، شايد داسې وليکو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړه کوټه وه. سپين ديوالونه يې لرل. پر غولي سره غالۍ هواره وه. د کوټې په مينځ کې يو وړوکی مېز ترسترګو کېده. د مېز پر سر له اوبو ډک جګ او يو ګيلاس ايښي ول. په مخامخ ديوال يو لوی ساعت راځوړند و. د ساعت تر څنګ کړکۍ ښکارېده چې خړه پرده پرې ځوړنده وه. کړکۍ ته مخامخ پر يوه کټ يو سړی پروت و...

دې ته مړ تصوير ويلای شو. حرکت نه لري، لوستونکی ژوندی تصوير نه شي ترې اخيستلای. دا بې حرکته تصوير په ذهن کې تر ډېره نه شي پاتې کېدای او لوستونکی د کيسې له لوستلو خوند نه اخلي.

په کوټه کې هر څه دي. ساعت، کړکۍ، پرده، غالۍ، مېز، له اوبو ډک جګ، ګيلاس، کټ، انسان...

که په کيسه کې دا ټول د ضرورت له مخې راوړو او استفاده ترې وکړو، کيسه پخپله تصويري کوي.

د کوټې همدا تصوير له سره ورکوو او هر څه په حرکت راولو.

د ساعت زنګ وشرنګېد، سړي سترګې رنې کړې، وښورېد، د کټ له سپرنګونو څخه غنجا پورته شوه. سړی کېناست، کړپ شو. د کړکۍ پله له ديوال سره ولګېده، باد په خړه پرده کې سره راټول شو. سړي د مېز له سره جګ ور پورته کړ، ګيلاس له رڼو اوبو ډک شو...

په دې مثال کې مو د کوټې او په کوټه کې د موجوده شيانو په اړه تشريح ور نه کړه، هر څه مو په حرکت راوستل، غږ مو ورکړ او ژوندي مو کړل. دا مو ونه ويل چې د مېز پر سر جګ او ګيلاس ايښی و. نه، سړي مو تږی کړ، جګ او ګيلاس ته په خپله ضرورت پيدا شو، په حرکت راغلل.

حرکت په خپله تصوير پيدا کوي، ژوندی تصوير. دې ته د ژوندي تصوير نوم ورکولای شو.

که غواړئ چې کيسه تصويري شي، په هر څه کې حرکت پيدا کړئ او هر څه ته د ضرورت په سترګه وګورئ. ان که غره ته حرکت نه شئ ورکولای، د غره پر سر وربېځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتیتې کړئ. له سپینو وربڅو د غره تورې څوکې راوباسئ، وریځو ته حرکت ورکړئ، غر پخپله حرکت پیدا کوی او ژوندی ښکاري.
د تصویر په اړه بله خبره !
زموږ په ډېرو کیسو کې ښایسته نجلۍ تورې، غټې بادامي سترګې لري. پزه یې د قلم په څېر نرۍ وي. وړه خوله لري او سپین مخ.
دا ، له ښایست څخه زموږ خپل تصویر نه دی.د چا چې په لومړي ځل دې تشبیه او تصویر ته پام شوی، توره یې کړې. دا تصویر یې د خپل فکر په مرسته پیدا کړې او خپل کمال یې دی، خو ځیني نور لیکوالان همدا تصویر کاپي کوي، ځکه دوی د ښایست په اړه په لومړی ځل همدا تصویر لوستلی ، پرته له دې چې فکر وکړي او خپل ذهن په کار واچوي، تیاره ګوله یې پیدا کړې او بیا بیا په خپلو لیکنو کې همدا بادامي سترګې او د قلم په څېر نرۍ پزه ترسیموي.
سمه ده چې تورې بادامي سترګې او نرۍ پزه د ښایست تصویر دی، خو یواځې یو تصویر، نه دا چې د فورمول په سترګه ورته وګورو او د کیسې هره ښایسته نجلۍ همدا یو تصویر ولري.
ښایست تعریف نه لري. چا ته به تورې بادامي سترګې خوند ورکوي، چاته هم شنې او بل ته خړې.
د ځینو په سترګو به سپینه څېره ښه لګېږي او نورو ته به غنم رنګی مخ خوند ورکوي.
خو زموږ ځینو لیکوالانو چې په لومړی ځل په کومه کیسه کې بادامي سترګې او سپین مخ لیدلی ، په ذهن کې یې حک شوی او د ښایست سمبول یې ګڼلي، خو که یې په واقعي ژوند کې په کومه نجلۍ مینه راغلې وي، شاید نه تورې بادامي سترګې ولري او نه هم د قلم غوندې نرۍ پزه.
انسانان مختلف دي، ذوقونه توپیر لري، هر څوک ښایست ته له خپله دیده ګوري. له همدې امله باید له ښایست څخه خپل تصویر ولرو او که چیرې په کیسه کې د کومې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ له ښایست څخه تصویر ورکوو ، هغه تصویر باید ورکړو چې لیکوال یې په خپله له ښایست څخه لري.
په دې توګه به تصویر نوی شي او د کرکټرونو څیرې به مو له خپله دیده انځور کړې وي. کیسه به مو نوی رنګ او نوي تصویرونه ولري، تکرار به نه وي او زموږ د خپل ذهن محصول به ښکاري.
زموږ په ډېرو کیسو کې ظالم کرکټر بدرنګه څېره لري. خیټه یې غټه وي او شونډې یې پلنې. برعکس د کیسې قهرمان مو بیا په ښایست کې بې جوړې ،د مهربانه شخصیت څښتن او د دنیا ټوله ښکلا یې په وجود کې راټوله وي.
خو په واقعي ژوند کې ډېر داسې کسان شته چې په ظاهره ښکلې جوړښت لري، خو باطن یې له کرکې ډک وي.
زموږ زیاترو لیکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کیسه کې ظالم انسان بدرنګه لیدلی ، ښایست نه شي ورکولی، حال دا چې واقعي ژوند بل څه دی. ډېرې بدرنګې څیرې مهربانه زړونه لري او ډېر ښایسته خلک په ظلم او جنایت کې د مثال په توګه یادیږي.
که واقعیتونه درک کړو او په لیکنه کې د خپل ذهن په مټ تصویرونه جوړ کړو، نو لیکلې کیسه به مو د نورو لیکوالانو له کیسو څخه توپیر ولري او خپل نوښت به مو وي.
ټول انسانان دوې سترګې لري، دربیمه نه شو ورکولای، خو په یوه سترګه کې یې ګل پیداکولای شو. همدا ګل نوی تصویر دی. که زموږ د یوه کرکټر له پزې څخه ویښته راوتلي وي او یا یې پر تندي د کالدانی داغ وي، نو څه خبره ده ! ایا په واقعي ژوند کې دارنګه څېرې نه وینو؟
فکر وکړئ، سخته نه ده. انسانان رنګارنګ دي، بېلابېلې څېرې لري، هماغه څېرې تصویر کړئ چې تاسو یې په ورځني ژوند کې وینئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پټي کې باید د دهقان پر تندي د خولو څاڅکي وي، همدا څاڅکي له هغه چا سره ښه نه ښکاري چې په معتدله هوا کې سیوري ته ناست دی.
په ونه کې د مرغۍ ځاله ده. مرغۍ راځي، په خوله کې یې چینجی نیولی. په ځاله کې د مرغۍ بچي چونیږي، خوله ورته خلاصوي، مرغۍ د خپل بچي په خوله کې چینجۍ وراچوي.
دا تصویر دی، خو ژور تصویر نه شو ورته ویلی، په لوستونکي هغه څه نه وینو چې دوی ته نوی وي، شاید ډېرو لوستونکو په واقعي ژوند کې دا صحنه لیدلې وې چې مرغۍ څنګه خپل بچي مړوي، خو دې ته به د ډېرو کسانو نه وي پام شوی چې د مرغي د بچي د خولې شاوخوا ژېړه پرده ښکاري.
ولیکۍ:
کله چې د مرغۍ بچي خوله پرانیسته، تر خولې یې راګرځېدلې ژېړه پرده ښکاره شوه.
دا ډول باریکیو ته پام، د کیسې د تصویري کېدو لامل ګرځي او په لوستونکو نوي او په زړه پورې تصویرونه لیدلی شو. داسې تصویرونه چې تر دې دمه یې پام نه وي ور اوښتی.
د ګلاب د ګل پاڼه به ډېرو لیدلې وي، خو کم کسان به دې ته متوجه شوي وي چې په پاڼه کې واړه واړه رګونه تېر دي، همدا واړه رګونه، نوی تصویر دی.
یو بل مثال:
په لویوالي کې مې یوه مردکۍ وموندله، نوې وه، کله چې مې لمر ته پکې وکتل، دنیا مې پکې ولېده. احساس راولوېد لکه په رڼو اوبو کې مې چې سترګه لوڅه کړې وي. وا مې ړوله، شین اسمان مې ولید، غرونه جوړ شول، لاندې شنه دښته ځلېدله...
په وړکتوب کې مې ډېرې مردکۍ په خاورو رغړولې وې، خو دې ټکي ته مې پام نه و شوی، هیڅکله مې لمر ته نه وې نیولې.
دا د نیا د مردکۍ غوندې ده، نوي تصویرونه پکې موندلی شو، خو یو څه پام غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر دې دمه مو د کيسه ليکنې په ځينو اړخونو : " د کيسې د موضوع، هدف، نوم، د کيسې پيل، مينځ ، پای، تلوسې ، کرکټرونو ، ژبې ، ډيالوګ او تصوير " په اړه خبرې وکړې. د دې لپاره چې ياد شوي موضوعات مو لا هم په ذهن کې ښه پاخه شي، دا ټول به په يوه کيسه کې په عملي توګه و ښيو.

انتخاب شوې کيسه مې دوه کاله مخکې ليکلې وه. دا کيسه شايد ځينې نيمګړتياوې ولري، خو زموږ هدف دا دی چې د کيسه ليکنې په اړه وپوهيږو او د کيسې ځينې اړخونه د نمونې په توګه راواخلو په ځينو هغو برخو به يې لنډې خبرې وکړو چې تر دې دمه پرې غږېدلي يو. په پای کې به ټوله کيسه په بشپړه توګه ولولو.

لومړی به د کيسې د نوم په اړه وغږيږو.

جنايت

کيسه جنايت نوميږي، هوايي نوم مو نه دی ټاکلی، کله چې ټوله کيسه ولولئ پوه به شئ چې په کيسې پورې تړلی نوم دی. بل دا چې نوم مخکې له مخکې د کيسې محتوا نه راسپړي، يوازې دومره پوهيدای شو چې په کيسه کې به يو جنايت پيښيږي، خو معلومه نه ده چې څنګه جنايت؟ ولې، د څه لپاره او چېرته؟

دا نوم په خپله د تجارتي اعلان غوندې دی. تلوسه لري او لوستونکی دې ته هڅوي چې کيسه ولولي او په موضوع پوه شي.

خو په دې نوم کې يوه ستونزه شته. يو څه عمومي دی.

د کيسې پيل او تلوسه:

د کيسې لومړی برخه را اخلو:

دسهار په خړه کې د پوليسو يو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

عسکر تر یوه ځوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولي لګولي وو، سر یې کیڼ لور ته ځوړند و او پر تورو ګاږګوتي ویښتو یې نرۍ پرخه پرته وه.
یو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپینه غاړه یې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته یې وکتل او دوه درې ځله یې په منفي بڼه سر وخوځاوه.
چوپه چوپتیا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څېرې یې نیولې ښکارېدلې او له خولو څخه یې مړه تاوونه پورته کېدل.
یوه عسکر وپوښتل:
ـ څوک یې پېژني؟
د خلکو ځواب منفي و.
عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد یې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې یې ترپال پرې وغوړاوه.
شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکارېدله.
* * *
دې څو کرښو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راوګرځولې؟
هلک څوک و؟
ولې په ساړه ژمي کې د باندې پاتې شوی و؟
په رښتیا ! یخنۍ وژلی و؟
کورنۍ یې درلوده؟
د سیمې خلکو ولې نه پېژاند؟
دلته یې څه کول؟
مور او پلار به یې څنګه پیدا کړي؟
هغوی ته به د مړه زوی په لیدو څه ډول احساس پیدا شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نوري پوښتني.
لوستونکی غواړي چې د دغو پوښتنو ځوابونه تر لاسه کړي. دی هغه وخت پوهيدای شي چې کيسه تر پايه ولولي.
ددې هدف دترلاسه کولو لپاره کيسه له داسې ځايه پيل کړئ، چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي.
دلته کيسه له وو نه وو څخه نه ده پيل شوې. دا نه دي ويل شوي چې څوارلس کاله مخکې همدې ماشوم نړۍ ته سترګې وغړولې. څنګه را لوی شو او څنګه تر څوارلس کلنۍ پورې را ورسېد. کيسه په يوه خواشينونکي تصوير پيل شوېده. څوارلس کلن هلک مړ دی. لوستونکی په طبيعي توګه غواړي پدې پوه شي چې ولې؟ په بله مانا ، هر هغه څه چې لوستونکي ته ټکان ورکوي، د هغه په ذهن کې پوښتني را ولاړوي او له کشمکش سره يې مخامخ کوي، هغه د کيسې په پيل کې راوړل شويدي.
همدې کشمکش او پوښتنو د کيسې لوستلو ته لاره هواره کړېده. لوستونکی اړ دی چې د دې هلک د تېر ژوند په اړه مالومات تر لاسه کړي او د راتلونکي په اړه يې پوه شي. دی به ضرور کيسه لولي.

د کيسې مينځ او تلوسه:

کيسه اوږده ده، که په دې مثال کې ټوله کيسه را واخلو، له يوې خوا به اصلي موضوع (د کيسې مينځ او تلوسه) رانه پاتې شي، له بل لوري به په پای کې د ټولې کيسې لوستل بېخونده کړي، نو ځکه د کيسې په پيل پسې د کيسې د دوهمی برخې لنډه برخه د مثال په توګه راوړو:
د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته کړه، پاڼه يې واړوله، عدلي طب د هلک مړينه طبيعي ښودلې وه، ليکلي يې و چې د يخنی له لاسه مړ شوی دی، د جرم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنايت كومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيداكېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره كې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په الماري كې كېښوده، بېرته پرڅوكۍ كېناست، د مېز پر سر ايښې بټن يې ټينګه كړه، له زنګ سره يو وچ، كلك سړی په وره كې ودرېد، به بيړه يې وويل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه راپورته كړه، څو پاڼې يې واړولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز كېښوده، يو اوږد اررېمی يې وېست، خپله پكه ككرۍ يې وګروله، ريموټ ته يې لاس كړ، د تلويزيون چاينلونه يې واړول، په يوه كې كارتون و، په بل كې څو مستو نجونو ګډا كوله او دريم چاينل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټينګه كړه، د تلويزيون پر پرده د نجونو ګډا راغله.

دا وخت يې موبايل وشرنګېد، څارنوال د خپلې كورتۍ جېب ته لاس كړ، مبايل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

ـ مهرباني وكړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:

ـ يوه مهمه خبره درته لرم.

ـ امر كوئ.

ـ يوه اوونۍ مخكې سينما ته نږدې يو ليسو يو مړی وموند.

څارنوال په بيړه وويل:

ـ هو! يو هلك يخنې وژلای و.

په تيلفون كې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وويل:

ـ په ظاهره يخنۍ وواژه، خو ترشا يې يو لوی جنايت پټ دی.

څارنوال په بيړه وپوښتل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

_تاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبرې کوی؟

تلیفون قطع شو.

دا برخه نوره هم پسې غزیدلې ده، خو فکر کوم چې د بحث لپاره به همدومره بس وي.

دوهمه صحنه د یوه څارنوال له ورځني عادي ژونده پیل شوېده. څارنوال په دفتر کې دی. دوسیه را اخلي، په بې تفاوتی سره د عدلي طب له خوا د هلک د مړینې رپوټ لولي او دوسیه په سړه سینه بېرته په الماری کې ږدي. خو د لوستونکي د پوښتنو ځوابونه لا پاتې دي. دی غواړی چې پوښتنې یې ځواب شي، ځکه اړ دی چې د کیسې لوستلو ته دوام ورکړي.

ناڅاپه څارنوال ته تلیفون راځي. دا تلیفون هم څارنوال او هم په خپله لوستونکي ته ټکان ورکوي. دوی له مقابل لوري څخه هغه څه اوري چې تر دې دمه یې په اړه فکر نه و کړی.

که څه هم مقابل لوري یوه خبره روښانه کړه. هغه دا چې د هلک د مړینې علت به څه و. خو پوښتنه دا ده، چې هغه کوم جنایت دی چې هلک یې له امله شپه په واورو کې تېره کړې؟

دلته تلوسه نوره هم پیاوړې شوه. که لوستونکي د خپلې یوې پوښتنې ځواب وموند او په دې پوه شو چې د ماشوم د مړینې علت بل څه دی، خو په مقابل کې همدې ځواب، د هغه په ذهن کې نورې پوښتنې راولاړې کړې.

دا کوم جنایت دی؟

د چا لخوا او څنګه تر سره شوی؟

د جنایت یې له دې سره څه چې ماشوم له واورو ډکه سړه شپه کې پاتې شي.

او نورې پوښتنې.

په بله مانا ! په تلوسه کې تلوسه رامینځته شوه. په دې توګه لوستونکی تر پخوا ډېر د کیسې له لوستلو سره زړه تړي، د هغه یوه پوښتنه ځوابیږي خو ځای یې څونوې پوښتنې نیسي. دی اړ دی چې کیسه تر پایه ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې مینځ نورې پوښتنې هم پیدا کوي چې د ټولې کیسې په لوستلو کې به روښانه شي.

د کیسې پای

څارنوال (ب) په خشکه وویل:
_اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.
هوټلي سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته یې وکتل، شونډې یې وخوځېدې:
_نه، ما هیڅ نه دي کړي.
څارنوال تر ګرین ونیو، ورو یې وویل:
_تا زه نه یم پېژندلای، ما د ډېرو مجرمینو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.
هوټلي څه ونه ویل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې یې څو ګامه واخیستل، ودرېد، سرې ته یې وکتل او په کاوړ یې وویل:
_ته د بخښلو نه یې، تا جرم کړی، یو نه بخښونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د کرکې وړ یې، پوهېږې، ته به پانسي شې.
هوټلي ولړزېد. سره ساه یې واخیسته، ورو یې ویل:
_راځه، یوجوړ جاړی سره وکړو.
څارنوال په حیرانی ورته وکتل.
د هوټلي شونډې وخوځېدې:
_زه یې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟
څارنوال وویل:
_د مقصد خبره کوه !
_ګوره، د هلک دوسیه ترل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه یخنۍ وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشی که.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څارنوال سترګې رډې راوختې، ټيټ شو، هوټلي يې تر ګرېن ونيو، په خشکه يې وويل:
_ته ماته رشوت راکوې؟
هوټلي وارخطا شو.
څارنوال يوه شېبه غلی و، بيا يې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پورې و، وروسته يې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته يې خوله ورنږدې کړه، ورو يې وويل:
_زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.
د کيسې پای ګنګ نه و. که يو څه ګنګ هم درته مالوم شوی وي علت يې دا دی چې تر دې دمه مو ټوله کيسه نه ده لوستې او په دې نه پوهېږو چې کيسه څنګه تر دې ځايه راورسېده.
د کيسې په پای کې خبره خلاصه شوه. د لوستونکې ټولې پوښتنې ځواب شوې، نه غوټه پاتې شوه، او نه هم تلوسه. خو له دې سره سره به دا کيسه د لوستونکي په ذهن کې تر ډېره پاتې شي، شايد فکر وکړئ چې وروسته به څه کيږي؟ ايا هوټلي به څارنوال ته پنځه لکه افغانۍ ورکړې که نه؟ د څارنوال او هوټلي راتلونکې به څه وي او...
بله دا چې کيسه د لوستونکي د تصور پرخلاف پای ته رسېدلې ده.
موږ په پاتې خبرو پسې نه ګرځو، ځکه پاتې خبرې د کيسې په هدف پورې نه دي تړلې.

د کيسې هدف:
مخکې تر دې چې کيسه وليکم، په ذهن کې مې يو اځې د کيسې هدف پوخ کړ:
د دې کيسې له ليکلو څخه مې هدف دا دی څو لوستونکي وپوهيږي چې ولې په ځينو بې سرپرسته هلکانو جنسي تيری کيږي او په دې برخه کې ولې قضايي اداري عدالت نه شي پر ځای کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنایت یوه پولیسي اوږده کیسه ده. خو ما د کیسې د لیکلو پر مهال هڅه کوله چې په هره کرښه کې یوائې یو هدف تعقیب کړم او بلې خواته لاړ نه شم.

ډیالوګ !

د کیسې یوه برخه:

څارنوال ژر د مېز پر سرایښې ګوشکۍ ورپورته کړه، یوه لنډه نومره یې ووهله، ویې ویل:

ـزما دفتر ته راشئ !

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې یو په ونه لوړ سړی ولاړ و، څارنوال دوهـ درې ځله د خپل موبایل سکرین ته وکتل، په کاغذ یې یوه نومره ولیکله، کاغذ یې ولاړ سړي ته ونیو، ویې ویل:

ـغواړم پوه شم چې د تلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر !

سړي کاغذ ورواخیست، په بیړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سړي ته د کېناستلو بلنه ورکړه، وروسته یې په ډکه خوله وویل:

ـڅه درک دې ولګاوه !!!

سړي ځواب ورکړ:

ـهو صاحب! تلیفون له یوې پي سي او څخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه پېغله وه چې پوره لس دقیقې یې خبرې کړې، بیا یو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه یوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د برېتونو لاندې تور وییښته یې په مستو سپین وو، څارنوال وویل:

ـد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر یوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه و چې بوډا کڅوړنې ستړګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې يې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

څارنوال وويل:

ـپیدا به يې کړو ؟

ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.

څارنوال یوه شیبه غلی و، ورو سته يې د مېز پر سر لوېدلي یوه یوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې وا چوله او ویې ویل:

ـرښتیا وایې، موندل يې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.

دلته دوه کرکټره لرو. څارنوال او د څارنوال تر لاس لاندې یو مامور. خو په کیسه کې دا یادونه نه ده شوې چې څارنوال تر مامور لوړ موقف لري، بلکې لوستونکی د څارنوال له هماغه لومړي ډیالوګ څخه پوهېږي چې څارنوال لوړه کاري رتبه لري او دوهم تن باید د ده اوامر ومني.

ـزما دفتر ته راشئ !

یاد څارنوال دا خبره:

ـغواړم پوه شم چې د تیلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر !

بله دا چې که څوک دولتي او یا هم ځینو غیر دولتي دفترونو ته تللي وي، نو د صاحب ټکی به يې ډېر اورېدلی وي. دلته مامور د هرې خبرې په سر کې د (صاحب) ټکی کاروي.

ـهو صاحب ! تلیفون له یوې پي سي او څخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه ښځه وه چې پوره لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې خبرې کړي، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.
له دې ډيالوګونو څخه مو هدف دادی چې په کيسه کې دواړه (ځارنوال او مامور) له خپل اجتماعي موقف سره سم غږېدلي دي. (البته زموږ په ټولنه کې همداسې ده.)
بل دا چې له ځينو ډيالوګونو څخه تصوير هم اخيستلای شو:
ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر يوه څېره ذهن ته نشي سپارلی، خو دومره يې په زړه وو چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ځارنوال او مامور دواړه لوستي خلک دي ، دې ته ضرورت نه پېښېږي چې د يوبل د خبرو په پوهېدو کې ستونزه ولري. که مامور د پي سي او نوم اخيستی، له منطقي پلوه ځارنوال پرې پوهيدلی، خو که د ځارنوال په ځای کوم بزګر وای، نو شايد پوښتنه ورته پيدا شوې وای چې (پي سي او) يعنې څه؟
پر له پسې ډيالوګونه هم لوستونکی ستړی کوي. له همدې امله په خبرو کې وقفه راوستل ضروري دی او خبرې طبيعي ښکاري:

ځارنوال وويل:
ــــد بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟
ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر يوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه و چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ځارنوال وويل:
ـپيدا به يې کړو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال یوه شیبه غلی و، ورو سته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې وا چوله او ویې ویل:
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.
که څارنوال وریجې نه وای ور ټولې کړې او په غاب کې یې نه وای اچولې ، او دې ته اشاره نه وای شوې چې دا خبره د چا ده؟ پنځه پرله پسې ډیالوګونه راتلل:
ــــد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود؟
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر یوه څیره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه و چې بوډا کڅوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ـپیدا به یې کړو؟
ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.
پرله پسې ډیالوګونه سترې کوونکي دي، ډېر وخت له لوستونکي لاره ورکوي چې دا د کوم کرکټر خبره ده؟ دا ستونزه هغه وخت ډېره پیدا کیږي چې تر دوو ډېر کرکټرونه ولرو. دلته مو د یوه عمل پواسطه وقفه راوسته، هغه دا چې څارنوال وریجې ټولې کړې ، په غاب کې یې وا چولې او له هغه وروسته یې بله پوښتنه وکړه. د ډیالوګونو تر مینځ دا ډول وقفې هم کیسه تصویري کوي اد هم د اوږدو خبرو مخه نیسي.
بله خبره دا چې په ډیالوګونو کې تکراري کلمات نشته. هر ډیالوګ راتلونکي ډیالوګ ته لاره هواروي. که ساده ووایو ! هر ډیالوګ د زینې د یوې پلې مثال لري. زینه سره تړلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډيالوګ په برخه کې مو ولوستل چې ډيالوګونه بايد لنډ وي، خو دلته مامور اوږدې خبرې کړې. دا طبيعي ده، ځکه څارنوال له هغه څخه تشريح غوښتې او مامور مجبور دی چې تشريحي خبرې وکړي.
خو بيا هم تشريح اوږده نه ده راغلې. کله کله د مجبوريت له مخې اوږدو خبرو ته هم ضرورت پيدا کيږي.
(په دې اړه د ډيالوګ په برخه کې خبرې شوي)

تصوير:
د کيسې د پيل لنډه برخه:
د سهار په خړه کې د پوليسو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولې لګولې وو، سر يې کينې لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتي ويښتو يې نرۍ پرخه پرته وه.
ټولې جملې حرکت لري. ان بوټونه هم په حرکت راغلې. واورې هم حرکت پيدا کړی. د هلک په تورو ګاړګوتي ويښتو پرتې پرخې ته هم پام شوی.
بل تصوير:
شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای ، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا ښکارېدله.
که يواځې همدا يوه جمله هم ولولو، دا تصوير ترې اخيستی شو چې مخکې څه تېر شوي دي.
بل تصوير

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و ، له خولې څخه يې سپين تاوونه پورته کېدل او لاسونه يې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.
دلته دا يادونه نه ده شوې چې يخني ده. خو د ځارنوال (ب) له خولې څخه سپين تاوونه راوتل او لاسونه د بالاپوښ په جېب کې پټول په خپله د يخنۍ نښې ګڼل کيږي.
بل تصوير:
شپه وروسته په پارک کې هيڅوک نه و ، د ونې پر يوه لوخ ښاخ يو کارغه ښکارېده او د سپينو واورو پر سر ځو وچې پاڼې باد رغړولې.

کيسه ليکنه ډېر اړخونه لري. يو اځې په څو ټکو کې نه خلاصه کيږي، که ژوند و په نورو برخو به يې بل وخت خبرې وکړو.
په پای کې مو د دوو کيسو لوستلو ته رابولم. لومړی همدا د (جنايت) په نوم بشپړه کيسه ده چې ځينې برخې مو د بحث له پاره ترې را واخيستې او خبرې مو پرې وکړې.
بله کيسه (بدمرغي) نومېږي چې د (جنايت) له کيسې وروسته به يې ولولئ. د (بدمرغي) په نوم کيسه مې ځکه راوړه چې تاسو له خپل ديده ورته وګورئ. هغه څه پکې ومومئ چې تر اوسه مو خبرې پرې وکړې. په دې فکر وکړئ چې کومې برخې يې ښې دي، کومې برخې يې ستونزې لري او کوم ټکي بايد په پام کې نيول شوي وای چې ستونزې حل او کيسه لا ښه شوې وای.
دوهمه کيسه ستاسو د نقد لپاره ده. چاڼ او ټوک، ټوک يې کړئ. هغه ټکي ترې راوباسئ چې تر دې دمه پرې غږيدلي يو.
دا تمرين به مو په عملي توګه ځينو ټکو ته متوجه کړي.
خو لومړی به د جنايت کيسه ولولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنایت

دسهار په خړه کې د پولیسو یو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه ځوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولې لګولې وو، سر یې کینې لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتې ویښتو یې نرۍ پرخه پرته وه.
یو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپینه غاړه یې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته یې وکتل او دوه درې ځله یې په منفي بڼه سر وخوځاوه.
چوپه چوپتیا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، ځېرې یې نیولې ښکارېدلې او له خولو څخه یې مړه تاوونه پورته کېدل.
یوه عسکر وپوښتل:
_څوک یې پیژني؟
د خلکو ځواب منفي و.
عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد یې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې یې ترپال پرې وغوړاوه.
شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکارېدله.

❋ ❋ ❋

د پولیسو څارنوال (ب) یوه دوسیه راپورته کړه، پاڼه یې واړوله، عدلي طب د هلک مړینه طبیعي ښودلې وه، لیکلي یې وو چې د یخنۍ له لاسه مړ شوی دی، د جرم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنایت کومه نښه یې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پیداکېدو په خاطر د ښار په عمومي هدیره کې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسیه یې په الماری کېښوده، بېرته پرڅوکۍ کېناست، د مېز پر سر ابېښې بټن یې تینګه کړه، له زنګ سره یو وچ، کلک سړی په وره کې ودرېد، به بیړه یې وویل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره یوه بله دوسیه وریپورته کړه، څو پاڼې یې واړولې، خو ډېر ژر یې بېرته پر مېز کېښوده، یو اوږد اررېمی یې ویست، خپله پکه ککرۍ یې وګروله، ریموټ ته یې لاس کړ، د تلویزیون چاینلونه یې واړول، په یوه کې کارتون و، په بل کې څو مستو نجونو ګډا کوله او دربیم چاینل هم یو تود سیاسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټینګه کړه او د تلویزیون پر پرده د نجونو ګډا راغله.

دا وخت یې موبایل وشرنګېد، څارنوال د خپلې کورتۍ جبب ته لاس کړ، مبایل یې غوږ ته ونیو، ورو یې وویل:

ـ مهرباني وکړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:

ـ یوه مهمه خبره درته لرم.

ـ امر کوئ.

ـ یوه اوونۍ مخکې سینما ته نږدې یو لیسو یو مړی وموند.

څارنوال په بیړه وویل:

ـ هو! یو هلک یخنۍ وژلی و.

په تلیفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وویل:

ـ په ظاهره یخنۍ وواژه، خو تر شا یې یو لوی جنایت پټ دی.

څارنوال په بیړه وپوښتل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

_تاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبرې کوئ؟
تلیفون قطع شو.
څارنوال ژر د مېز پر سرا ېښې ګوشکۍ ورپورته کړه، یوه لنډه نومره یې ووهله، ویې
ویل:
_زما دفتر ته راشئ!
لنډه شېبه وروسته په دفتر کې یو په ونه لوړ سړی ولاړ و، څارنوال دوه د رې ځله د
خپل مبایل سکرین ته وکتل، په کاغذ یې یوه نومره ولیکله، کاغذ یې ولاړ سړي ته
ونیو، ویې ویل:
_غواړم پوه شم چې د تلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر!
سړي کاغذ ور واخیست، په بیړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر
ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سړي ته د کېناستو بلنه ورکړه، وروسته
یې په ډکه خوله وویل:
_څه درک دې ولګاوه؟
سړي ځواب ورکړ:
_هو صاحب! تلیفون له یوې پي سي او څخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو
په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه پېغله وه چې پوره لس دقیقې
یې خبرې کړې، بیا یو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه یوه
بوډا ته وار ور رسیدلی و.
څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د برېتونو لاندني تور
ویښته یې په مستو سپین وو، څارنوال وویل:
_د بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلودل؟
_صاحب! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر یوه څېره ذهن ته نه شي
سپارلی، خو دومره یې په زړه وو چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کله چې يې د تليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

څارنوال وويل:

_پيدا به يې کړو؟

_صاحب! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.

څارنوال يوه شېبه غلی و، ورو سته يې د مېز پر سر لوېدلي يوه يوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې يې وا چوله، ويې ويل:

_رښتيا وايې، موندل يې ګران کار دی، بايد صبر وکړم، شايد بيا تليفون وکړي، ته تلی شې!

د څارنوال وړاندوينه سمه وخته، ماسپښين يې موبايل وشرنګيد، مقابل لوري وويل:

_زما خبره مو زړه ته ولوېده؟

څارنوال وويل:

_خو مونږ ثبوت غواړو.

_کيسه اوږده ده، په تليفون کې نه ويل کېږي.

_نو چېرته سره ووينو؟

مقابل لوری يوه شېبه غلی و، په تليفون کې يوا ځې د موټرو هارنونه اورېدل کېدل، وروسته يې وويل:

_خو په يوه شرط!

_څه؟

_زه غريب سړی يم، ما ته به کوم جنجال نه پيدا کوي.

_سمه ده، ژمنه کوم.

مقابل لوري وټوخل، بيا يې وويل:

ښاروالۍ ته نږدې يو کوچينی پارک دی، سبا سهار نهه بجې هلته راشئ، په دې وا ورو کې پارک تش وي، ما په اسانۍ سره موندلی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تليفون قطع شو.
څارنوال فکر يووړ، بيا يې د اطمينان لپاره عدلي طب ته تليفون وکړ، هغوی خپل استول شوی رپوټ سم وګڼاه، ويې ويل چې په څېړنه کې کومه تېروتنه نده شوې، د هلک مرګ طبيعي دی او کوم جنايي اړخ نه لري.

❋ ❋ ❋

څارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې څخه يې سپين تاوونه پورته کېدل او لاسونه يې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.
په کوچني پارک کې څوک نه ښکارېدل، د هسکو ونو تور، نري او اوږده سيوري پر سپينو واورو پراته ووا و تر پارک له راګرځېدلو کتاړو ور هاخوا پر تور سړک يو يو موټر تېرېده.
پينځه دقيقې نورې هم ووتې، بيا د پارک په شمالي دروازه کې يو سړی ودرېد، دی بوډا و، له پطلون سره يې شنه لونګۍ تړلې وه او يو پنډ زوړ جمپر يې په تن و.
شېبه وروسته يې څارنوال ته لاس ورکړ، دواړه پر يوه اوږده څوکۍ کېناستل، يوه لحظه غلي وو، وروسته څارنوال وويل:
ــ چرتې دې کړم.
بوډا هغه ته وکتل، برېتو يې سپينه پرخه نيولې وه او د اوږدې پزې تېره څوکه يې سره ښکارېده.
بوډا لنډ ځواب ورکړ:
ــ بايد چرتي شې.
څارنوال مخ ور واړاوه:
ــ خبرې وکه، ما ژمنه درسره کړې، له ستونزو به لرې يې.
بوډا يو سوړ اسويلی ويست، لاندې يې پرخپل بوټ واوره تخته کړه، ورو يې وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه کسبګرسړی یم، د پرش کاله کېږي چې اشپزي کوم، ما په بېلابېلو هوټلونو کې کار کړی، لاس مې ښه دی، خو تر ټولو د کباب په پخولو کې ډېر تکړه یم، تېره میاشت مې په یوه هوټل کې کار ونیو، دا هوټل د موټرو په اډه کې دی، هلته ډېره ګڼه ګونه وي، ولایاتو ته بسونه ځي او ښه چلیږي. دا یو کوچینی هوټل دی، د شپې تیرولو ځای نه لري، خو مشتریان یې ډېر دي او خاوند یې په مزو کې دی.

بوډا غلی شو، یو سوړ اسویلی یې ویست او ویې ویل:

دا د اتو ورځو مخکې کیسه ده، ما کباب پخاوه، وروسته مې یوه دیارلس یا څوارلس کلن هلک ته پام شو، له نانوای نه یې ډوډۍ غوښته، خو نانوای په غوسه شو، هلک ته یې بد رد وویل او له هغه ځایه یې وشاړه. زه حیران شوم، هلک ته مې وکتل، نه یې جامې د سوالګرو وې او نه هم څېره او نور ظاهري جوړښت. ورغږ مې کړ، راغی او زما تر څنګ ودرېد. یوه شوم چې وږی دی، ما د کباب دوه سیخه ورته ونیول، ده مننه وکړه او په بیړه د کباب په خوړلو بوخت شو.

دی له رنګه ښایسته و، سپین پوست یې درلود او داسې نه ښکارېده چې تر دې مخکې دې کومه سخته پرې ورغلې وي. وروسته مې وپوښت:

_ولې سوال کوې؟

هلک راته وکتل، غټې توري سترګې یې له اوښکو ډکې شوې ،ویې ویل:

_وږی یم، پیسې نه لرم.

_کور دې چېرته دی؟

هلک یوه شېبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ، شونډې یې وخوځېدې:

_په ایران کې.

حیران شوم:

_نو دلته څه کوې؟

هلک په خواشینۍ وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور لس کاله مخکې ایران ته مهاجر شوو ، په کور کې پنځه تنه یو ، زه، پلار، مور او ز ما دوه ورېي خویندې، پلار مې په یوه ساختماني شرکت کې کار کاوه، زه هم په یوه مغازه کې مزدور وم، خلکو ته به مې سودا ورکوله، کارتنونه به مې له یوه ځایه بل ځای ته وړل، ستړی به وم، خو بیا هم ښه و ، مازدیګر به ټول سره یوځای شوو او د ورځې ستړیا به مې هېره شوه، یو سهار مغازې ته تلم، پولیسو ودرولم، د مهاجرت کارت یې رانه وغوښت، خو مور د زرګونو نورو افغانانو غوندې غیر قانوني مهاجر و ، اسناد مو نه درلودل، هماغه و چې لومړی یې د سنګ سفید په نوم یوې بندیخانې ته ولېږلم، یوه اوونۍ مې هلته تېره کړه او بیا یې له مرزه (سرحده) را واړولم. اوس دا دی شپږمه ورځ ده چې سرګردانه ګرځم، له کوره هم احوال نه لرم، نه پوهېږم چې څه وکړم، قاچاقبر پیسې غواړي، خو زه په ګېډه نه یم موړ، ایران ته د تګ لپاره پیسې په کار دي، ډېرې پیسې.

ما ورنه وپوښتل:

ـولې دلته، په افغانستان کې څوک نه لرې؟

هلک وویل:

ـنه، ترونه مې پخوا لا پاکستان ته مهاجر شوي دي، دومره پوهېږم چې په پېښور کې اوسي، نور یې درک نه را مالومېږي.

ـنو دا شپږ ورځې دې چیرې تیرې کړې؟

تر پرونه یو څه پیسې راسره وې، په یوه مسافر خانه کې به مې ډوډۍ خوړه، د شپې د تېرېدو پیسې یې نه رانه غوښتې، همالته به پر تخت وېدېدم، پرون مې ټوله ورځ څه ونه خوړل، بانه مې داوه چې په نس مې درد دې، خو نن سهار د مسافرخانې خاوند راباندې پوه شو او زه یې له هغه ځایه وشړلم، ما په ژوند کې خواست نه دی کړی، خو وږی وم، ټیکه نه راتله، ځکه مې له نانوایه یوه ډوډۍ وغوښته.

بوډا د ماشومانو په شور او زوږ غلی شو ، له جنوبي دروازې څخه یوه ډله ماشومان پارک ته ور ننوتل، دوی منډې وهلې، یو بل یې دواورو په غونډوسکو ویشتل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته پرته له دې چې په پارک کې ماتله شي، په بیړه د پارک له شمالي دروازې څخه ووتل.
د بوډا سر وځړېد، یوه شېبه غلی و، بیا یې ورو وویل:
_هلک یوه لحظه له ماسره ودرېد، فکر کوم چې د کباب بوی ښه پرې لګېدلی و، خو زه پردی مزدور وم، نوره لوربینه مې نه شوای ورباندي کولای، داوخت د هوټل خاوند راغږ کړ!
_څلور خوراکه کباب
ما نور سیخونه د انکار له پاسه کېښودل، کباب ته مې پکه وهله چې د هوټل خاوند راغی، ده د یو بل خوراک فرمایش راکړ، ویې ویل چې یو نږدې دوست یې راغلی، غوښې ته څه مثاله هم ورګډه کړه او په سیخونو کې سپین بڅرکي مه پېیه! وروسته یې هلک ته پام شو، ما ته یې په پوښتونکي نظر وکتل، ومې ویل چې مساپر دی، له ایرانه یې را اړولی، دلته څوک نه لري.
د هوټل خاوند په ځیر ورته وکتل، مخ یې را واړاوه، ویې ویل:
_وبال لري، ډوډۍ ورکړه، بیا به نوره مرسته هم ورسره وکم.
له دې سره بېرته هوټل ته ننوت.
د هوټل خاوند په ظاهره بد سړی نه و، په غریبانو یې پام کاوه، هر سهار به یې د سلو روپو نوټ د سوالګرو لپاره ماتاوه، هوټل ته به ډېر ګدایګر راتلل، یو یې هم نا امېده نه پرېښوده، یو دوه اوغانۍ به یې ورته نېولې، دی به پر دخل ناست و او کله کله به یې له مساپرو پاتې ډوډۍ پر غریبانو وېشله.
هلک ته مې ډوډۍ ورکړه، دی تر ماسپښینه ماتل شو، ما لمونځ وکړ، په هوټل کې هیڅوک نه
و، هلک پر تخت ناست و، دی چرتي ښکارېده، زه پخلنځي ته لاړم، غوړ لوښي مې پریمینځل او د ماخستن لپاره مې غوښه پر سیخونو وپېیله، کله چې بېرته ورغلم، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوټل خاوند مې د هلک تر څنګ ولید ، دوی خبرې کولې، ښه شېبه وغږېدل، د هوټل خاوند ډاډ ورکړ چې دی ځینې قاچاقبران پېژني ،هر څه به سم شي.

هلک په هوټل کې پاتې شو، د ماخستن له خوا خلک کم وو، ډوډۍ مو ژر ورکړه، وروسته د هوټل شاګردان هم خپلو کورونو ته لاړل او په هوټل کې درې تنه پاتې شوو، زه، د هوټل خاوند او کوچینی مساپر.

موږ تر ناوخته ویښ وو، د هوټل خاوند دورځې حساب کاوه، هلک د بخارۍ تر څنګ غلی ناست و او ما هم د سبا لپاره غوښه وړوله، ښه شېبه نوره هم ووته، هلک ته مې وکتل، سترګې یې له خوبه ډکې وې، ولاړ شوم او د بخارۍ تر څنګ مې ځای ورته جوړ کړ. د هوټل خاوند هم خوګامه لرې د تخت په بل سر کې پرېووت، ما ته هم خوب راته، خپله بستره مې هوا ره کړه، د ګروپ ساکټ ته مې لاس ور وغځاوه او سترګې مې پټې کړې.

زه هم دلته مساپر یم. کورنۍ مې په کلي کې ده، یوه میاشت کېده چې کور ته نه وم تللی، په هغه شپه مې خپله کوچینی لور تر ډېره په ذهن کې راګرځېده، خو وروسته خوب وړی وم.

بوډا غلی شو.

څارنوال په بیړه وویل:

بیا ؟

د بوډا شونډې و خوځېدې:

ــ یوه شورماشور مې سترګې رڼې کړې، د بخارۍ د سره انګار په تته رڼا کې مې هوټلي ولید چې د هلک تر څنګ ناست و، هلک سرې ته سوکان نیولي وو، سپکې سپورې یې ور ته ویلې، خو هوټلي غلی و، هیڅ یې هم نه ویل او سر یې ځړېدلی ښکارېده، وروسته هلک په بیړه ولاړ شو، بوټونه یې په پښو کړل، خو کله چې یې د دروازې دستګیر ته لاس ور وغځاوه، ور کولپ و، بیا یو کړ نګ شو، لو یه شیشه دړې وړې شوه، هلک په توره شپه کې د باندې لاړ او هوټل ته سړه هوا راننوته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوډا غلی شو.
ځارنوال ووېل:
ـ دا یو لوی جنایت دی، دا پست هوټلي باید سزا وويني، باید.
بوډا ووېل:
ـ ما بل څه نه شو کولای، کار مې پرېښود او قانون مې خبر کړ، نور نو تاسو ښه پوهیږئ.
ځارنوال وپوښتل:
ـ غواړې چې چېرته لاړ شې؟
ـ نپوهیږم، بل ځای به په کار پسې ګرځم، ما درته ووېل، زه یو تکړه اشپز یم، روپۍ کمه یا ډېره، کار پیدا کولای شم.
ځارنوال ووېل:
ـ خو که تا ته ضرورت پېښ شو بیا به دې چېرې پیدا کوم؟
د بوډا شونډې وخوځیدې:
ـ تا ژمنه کړې وه چې ما ته به کوم جنجال نه پیدا کوې.
ځارنوا ل وخندل:
ـ زه په خپله خبره ولاړ یم، خو دا زما وظیفه ده، باید د شاهد ادرس ولرم.
بوډا ووېل:
ـ دلته ځوک نه پېژنم، خو د کلي ادرس مې درسره ولیکه، قول ده، که مې کار وموند، په تیلیفون کې دې خبروم.
ځارنوال د سرې د کلي او هوټل دواړو ادرسونه واخیستل.
شیبه وروسته په پارک کې هیڅوک نه و، د ونې پر یوه لوخ ښاخ یو کارغه ښکاریده او د سپینو واورو پر سر څو وچې پاڼې باد رغړولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❉ ❉ ❉

ماسپښین دوه بجې وې، څارنوال پر یوه خیرنه څوکۍ ناست و، پر غوړ مېز ایښی له تورو چایو ډک ګیلاس یې ورپورته کړ، هوټلي ته یې وکتل، ده د ټایپ د یوې جړ شوې کستې راوتلې کولمې خلاصولې.

وروسته یې ورمېږ کوږ کړ، د تخت پر سر ناستو دوو تنو خبرې سره کولې او دوی ته نږدې یوه ځوانکي پر تېرو سیخانو غوښه پېیله. نور هوټل تش و.

څارنوال هوټلي ته اشاره وکړه، هغه راغی، څارنوال ته مخامخ ودرېد. ورو یې وویل:

ـ څه شی غواړئ؟

څارنوال د لاس په اشاره هوټلي وپوهاوه چې مخامخ ورته کېنې.

هوټلي حیران شو.

څارنوال جېب ته لاس کړ، یو کارټ یې راویست، د هوټلي سترګو ته یې ونیو، ویې ویل:

ـ څارنوال (ب)

د هوټلي رنګ والوت، پر څوکۍ کېناست او څارنوال ته یې په وېره وکتل.

څارنوال ورو وویل:

ـ کاروبار دې څنګه دی؟

هوټلي وارخطا شو:

ـ صیب! ښه ده، ګذاره کوي.

څارنوال له چایو غوړپ وکړ، شونډې یې و څوڅېدې:

ـ یو څو پوښتنې درنه کوم.

ـ امر کوئ، صیب!

ـ تا څو ورځې مخکې یو مېلمه درلود.

هوټلي په ماته ګوډه ژبه وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـصیب، زه، زه خو ډېر میلمانه لرم، ته، ته کوم یو یادوې؟
د څارنوال شونډې وخوځېدې:
ـخو ته د شپې میلمه نه لرې.
د هوټلي رنګ سور شو.
دا وخت د مېز ترڅنګ دوه تنه ودرېدل، یوه یې وویل:
ـدوه چایه، څو روپۍ شوې؟
ـپنځلس اوغانۍ.
هغه د مېز پر سر پیسې کېښودې او دواړه له هوټله ووتل.
څارنوال پسې وکتل، هوټلي ته یې مخ وروااړاوه، په ملنډو یې وویل:
ـپه زړو شیشو کې دا یوه شیشه نوې ښکارې، دا دې ولې بدله کړیده؟
هوټلي پرتخت ناست ځوانکي ته وکتل، له هغه نه یې وغوښتل چې پاتې کار په اشپز خا نه کې وکړي، وروسته یې څارنوال ته مخ وراړاوه، شونډې ورپېږدې او په لړزانده غږ یې وویل:
ـماته شوه.
ـڅنګه؟
هوټلي چیغه کړه !
ـله ما څه غواړې؟
څارنوال ور مخته شو، د دواړو سترګې سره وجنګېدې، څارنوال وویل:
ـته ډېر پست سړی یې، تا هغه هلک ته لاس ور اچولی و، د شپې یې په بړستن ور ننوتی وې، ته پوهیږې ! هغه مړ دی، یخني وژلی.
ـدا دروغ دي.
ـزه شاهد لرم. زوړ کبابي.
هوټلي په بیړه ولاړ شو، منډه یې کړه، خو څارنوال تر لمنې ونیو، سړی پرمخې ولوېد، سر یې پر یوې څوکۍ ولګید او له تندي یې وینه روانه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

* * *

څارنوال (ب) په خشکه وويل:
ـ اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.
هوټلي سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته يې وکتل، شونډې يې وخوځېدې:
ـ نه، ما هيڅ نه دي کړي.
څارنوال تر ګرين ونيو، ورو يې وويل:
ـ تا زه نه يم پيژندلی، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.
هوټلي څه ونه ويل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سړه او نمجنه کوټه کې يې څو ګامه واخيستل، ودرېد، سړي ته يې وکتل، په کاوړ يې وويل:
ـ ته د بښلو نه يې، تا جرم کړی، يو نه بښونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د کرکې وړ يې، پوهېږې، ته به پانسی شې.
هوټلي ولړزېد. سړه سا يې واخيسته، ورو يې ويل:
ـ راځه، يو جوړجاړی سره وکړو.
څارنوال په حيرانۍ ورته وکتل.
د هوټلي شونډې وخوځېدې:
ـ زه يې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟
څارنوال وويل:
ـ د مقصد خبره کوه !
ـ ګوره، د هلک دوسيه تړل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه يخنې وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشې که.
د څارنوال سترګې رډې راوختې، ټيټ شو، هوټلي يې تر ګرين ونيو، په خشکه يې وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ــ ته ماته رشوت راکوې؟

هوټلي وارخطا شو.

څارنوال یوه شیبه غلی و، بیا یې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پوري و، وروسته یې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته یې خوله ورنږدې کړه، ورو یې وویل:

ــ زه دومره احمق نه یم، پنځه لکه.

(پای)

بد مرغي

لیکوال: نصیر احمد احمدي

نجلۍ پر کټ ستوني ستغ پرته وه، کله کله به یې چیغه کړه، لاسونو ته ور لوېدلي ځنځیرونه به یې وشرنګېدل، سر به یې پورته کړ او بدن به یې ټکان وخوړ. تر هغې راګرځیدلي کسان خواشیني وو، دوئ په راوتلو زړو سترګوځواني نجلۍ ته کتل... په څېرو کې یې ګونځې ښکاریدلې.

په ولاړو کسانو کې یوه چیغه کړه!

ــ تور کوډګر ناوخته شو!

تر څنګ ولاړ سړي په عاجزۍ وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ــ د پاچا عمر دې ډېر وي، په تور کوډګر پسې مو عسکر لېږلي دي، دوئ د سهار په خړه کې حرکت وکړ،اوس باید را ورسېږي، سپېره غره ته تګ، یوه ورځ مزل غواړي.
پاچا خپله اوږده چپنه ورټوله کړه، روان شو، پر تخت کېناست، ځلېدونکی ژېړ تاج یې له سره لیرې کړ، په خپلو اوږدو سپینو څنو کې یې ګوتې تېرې کړې. یوه شېبه غلی و، وروسته یې ډېر غږ د مانۍ په لوی او هسک سالون کې انعکاس خپور کړ:
ــ که زما په لور څه وشول، تاسو به تر تیغ تېر کم.
دولاړو درباریانو سرونه وځړېدل، په څېرو کې یې وېره ښکارېدله... وزیرانو خپل ژوند په خطر کې لېد.
یو ساعت نور هم ووت، له اوږدو شیشو څخه مانۍ ته ژېړه رڼا رالوېدلې وه، د درباریانو اوږدې زرینې چپنې ځلېدلې.
د پاچا غوسه ورو ورو ډېرېدله، خولې یې ځګونه پیدا کړي وو او د خپلې اوږدې تورې تر طلایي موټ یې د ښي لاس ګوتې تاوې وې.
چوپه چوپتیا وه، کله کله به د نجلۍ لاسونو او پښو ته ور لوېدلې ځنځیرونه وشرنګېدل، چیغه به یې کړه او بېرته به بېسده پرېوته.
لمر په لوېدو و چې د مانۍ یوه عسکر د تور کوډګر د رارسېدو خبر ورکړ، پاچا ودرېد، وزیرانو د سالون لویې دروازې ته وچې سترګې نبولې وې، ټولو د تور کوډګر د راتلو انتظار ایست. شېبه وروسته یو زوړ سړی راښکاره شو، دی تک تور و، ګڼه ږیره یې درلوده، پر نری غاړه پورې یې په خړسپنسي پیېلو وړو هډوکو تال خوړ.
پاچا او درباریانو د احترام په بڼه خپل سرونه ټیټ کړل، خو تور کوډګر مخ ور وا نه ړاوه، لاړ او د نجلۍ تر څنګ پر کټ کېناست. بنه شېبه یې هغې ته وکتل، د نجلۍ اوږده بانه نېغ ولاړ وو، تر سترګو یې یوه توره حلقه راګرځیدلې وه او پر سرو شونډو یې سپین ښکارېده. تور کوډګر خپلې زړې خورجینې ته لاس کړ، د انسان ککرۍ، د پښو دوه اوږده هډوکي او یو خیرن جام یې راویستل، وروسته ودرېد، له ځان سره یې څه وویل او ترکټ څو ځله را تاو شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا په خواره خوله وويل:
ـ زه په تور کوډګر باور لرم.
تور کوډګر هغه ته وکتل، خو څه یې ونه ویل، هماغسې یې شونډې خوځېدلې ... دا سې کلمات یې تر خولې راوتل چې ولاړ خلک نه پرې پوهېدل.
د کوډګر شونډې تر ډېره خوځېدلې، بیا د نجلۍ تر څنګ کېناست، خورجینې ته یې لاس ور وغځاوه، یو سپین بوتل یې راویست. کله چې یې د بوتل اوبه په نقره یې جام کې واچولې، له جام څخه تور لوګی پورته شو، له دې سره د نجلۍ سترګې رڼې شوې، ځنځیرونه وشرنګیدل ...تور کوډګر چیغه کړه !
ـ اې شیطاني اروا ! ته څه غواړې؟
د نجلۍ خوله له ځګونو ډکه شوه، تورو سترګو یې سوروالی پیدا کړ او شېبه وروسته یې سترګې سرو وینو ونیولې. نا څاپه یې له شونډو ډډ نارینه غږ راووت، دې غږ په سالون کې د ولاړو کسانو زړونه ولړزول.
غږ وويل:
ـ تر ټولو بدمرغه انسان !
له دې سره د ځنځیرونو شرنګا پورته شوه، تور کوډګر په چټکۍ سره تر نجلۍ راوګرځید، په لاس کې نیولې ککرۍ یې کښته پورته کړه، نامفهومه کلمات یې له خولې را ووتل. د نجلۍ رنګ ورو ورو خپل عادي حالت ته راوګرځېد، سترګو یې توروالی پیدا کړ، شېبه وروسته بېسده پرېوته.
پاچا ور مخته شو، د چینې لستوڼی یې د خپلې لور پر خوله تېر کړ. بېرته په خپل ځای ودرېد
تور کوډګر وویل:
ـ د پاچا پر لور جادو شوی، نجلۍ هغه وخت رغېدی شي چې د نړۍ تر ټولو بدمرغه انسان ووینې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا یوه شیبه غلی و، بیا یې وزیرانو ته مخ ور واړاوه او امر یې وکړ چې ترټولو بدمرغه انسان ور ته پیدا کړي.

له لمر ختو سره ډولونه ودرېدل، جارچي په ښار کې کوڅه په کوڅه وګرځېد، ده یو لوی ښکر خولې ته نیولی و او چیغې یې وهلې چې ترټولو بدمرغه انسان دې په دربار کې حاضر شي.

په مانۍ کې پاچا او وزیران بې خوبه او خواشیني ښکارېدل، په ټولو سرونه ځړېدلي وو او د تور کوډګر له خولې څخه نامفهومه کلمات را وتل...

د هوا له تودېدو سره عسکرو احوال راووړ چې ترټولو بدمرغه انسان یې موندلی دی.

پاچا امر وکړ چې دا بدمرغه انسان دربار ته حاضر کړي. شیبه وروسته په یوه کټ کې داسې سړی راوړل شو چې لاسونه او پښې یې نه وو، پر مخ یې یو لوی پرهر (ټپ) ښکارېده او ترډېره د غوښې یوې لوېې بوټۍ ته ورته و.

سړي ووېل چې دی یو پوځي و، له دښمن سره په جګړه کې یې لاس او پښې غوځې شوېدي او د مخ لوی پرهر یې هم د توري نښه ده.

د هغه د خبرو له ختمېدو سره ځنځیرونه وشرنګیدل، د نجلۍ سترګې سرې شوې او له خولې یې ځګونه وبهیدل. تور کوډګر د سړي د ایستلو امر وکړ او ویې ویل چې ده د ازادۍ په جګړه کې برخه اخیستې او تر ټولو نیکمرغه انسان دی. وروسته یې څه نامفهومه کلمات تر خولې را ووتل او نجلۍ ارامه پرېوته.

نیم سات نور هم ووت، بیا د یوې ښځې ژړا او کوکې واورېدل شوې، په سالون کې یوه ځوانه ښځه او دري خوار او ډنګر ماشومان ودرېدل،ماشومان ناروغه ښکارېدل ، دوئ د خپلې مور لمن ټینګه نیولې وه او وارخطا وو.

ښځې په ژړا کې ووېل چې خاوند یې له غره څخه د خرځلاو لپاره بوتې راوړل چې ځناورو وخوړ، اوس دوئ څه نه لري، دوه ماشومان یې له لوږې مړه شول، نورو ته یې یو مړ سپی موندلی دی، د هغه غوښه ور ته پخوي او ژوندي یې ساتلي دي. دوئ په یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه وېرانه کې اوسي، يوائې څلور ديوالونه دي، نه چت لري او نه هم دروازه، خو بيا هم څوک کوم غرض نه وربانديې لري.
ځنځيرونه وشرنګېدل او د پاچا په امر ښځه او ماشومان له ماڼۍ ووتل.
تور کوډګر وويل:
ـژوند يې تريخ دی، خو بدمرغه نه شو ورته ويلای، ځکه ځوانه جانه ده، تر ستورو لاندې شپه تېروي او د پاچا له وېرې څوک په سپکه نه شي ورته کتلای.
پاو وروسته يو په ونه لوړ بنيادم په سالون کې ودرېد ، ده ښکلې جامې اغوستې وې، له رنګه هم سپين و او په ظاهره د بدمرغۍ کومه نښه نه پکې ښکارېدله. دده په لېدو د پاچا او درباريانو په څېرو کې ګونځې پيدا شوې، خو تور کوډګر د خبرو اجازه ورکړه !.
د سرې سر وخوځيد او له خولې څخه يې يوائې يوه جمله را ووته !
ـزموږ خاوره پرديو لاندې کړېده او خپلواکي نه لرو.
ناڅاپه د ماڼۍ لويې شيشې ولړځيدې، درې، ورې لاندې راولوېدې، له کټ څخه يو تور لوګۍ پورته شو ، يوې ويروونکې چيغې په سالون کې انعکاس خپور کړ !
ـوسوځيدم !
لوګۍ په لمبه بدل شو او له لمبې څخه هم د ځناورو شکلونه جوړ شول، کله به يې د پړانګ کله د لېوه او کله هم د زمري بڼه خپله کړه، شېبه وروسته يوه وحشتناکه انګولا پورته شوه، يوې سپينې رڼا ولاړ خلک اړ ايستل چې خپلو سترګو ته لاسونه ونيسي، چو په چوپتيا شوه. د نجلۍ حيرانه غږ وااورېدل شو !
ـپلاره ! زه مو ولې ترلې يم؟
تور کوډګر چيغه کړه:
ـتر ټولو لويه بدمرغي، د خپلواکۍ نه درلودل دي.

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library